

STRUČNÝ OBSAH

Předmluva	7
Předmluva k 2. vydání	9
1. ÚVOD	
1.1 Účel a zaměření této gramatiky	12
1.2 Charakter této gramatiky	12
1.3 Obsah a uspořádání	13
1.4 Způsob popisu	15
1.5 Rozvržení popisu gramatických jevů	15
1.6 Jaký jazyk tato gramatika popisuje	16
1.7 Pojem gramatické normy a gramatičnosti	17
1.8 Vztah deskripce a preskripce	17
1.9 Příklady a doklady gramatických jevů	18
1.10 Zdroje citovaných dokladů	21
1.11 Užité zkratky a značky	21
2. KOMUNIKAČNÍ FUNKCE VĚTY A MODALITA	
2.1 Úvod	33
2.2. Druhy komunikačních funkcí a jejich jazykový výraz	34
2.3 Formy a funkce vět tázacích	76
2.4 Morfologický modus a větná modalita	95
3. SLOVOSLED	
3.1 Obecná charakteristika	126
3.2 Slovosled fixní	126
3.3 Slovosled aktuální (Aktuální členění věty)	179
4. POUKAZ K PŘEDMĚTU KOMUNIKACE A ROD SUBSTANTIVA	
4.1 Úvodem	209
4.2 Rod substantiva	210
4.3 Poukaz k předmětu komunikace	222
4.4 Anafora (Textové odkazování)	275
4.5 Katafora	311
4.6 Základní pravidla o užívání členu	314
5. KVANTIFIKACE	
5.1 Obecný úvod	319
5.2 Vyjadřování počtu	321

5.3	Kvantifikace (nepočítatelného) množství	366
5.4	Poukaz na část celku: zlomky	376
5.5	Kvantifikace vlastnosti a děje při atribuci a predikaci	379
6. ATRIBUCE		
6.1	Vymezení pojmu atribuce	393
6.2	Obecné významové druhy atribuce	394
6.3	Formální prostředky atribuce a jejich význam	399
6.4	Významové vztahy atributivní a jejich forma	440
6.5	Stupňování a srovnávání vlastnosti	462
7. PREDIKACE		
7.1	Základní pojmy a termíny	474
7.2	Situační struktura predikace	477
7.3	Fáze procesu	579
7.4	Časová struktura predikace	591
7.5	Formální struktura predikace	602
8. URČENÍ OKOLNOSTI DĚJE		
8.1	Určení místa	615
8.2	Určení času	647
8.3	Určení způsobu děje	676
8.4	Určení příčiny	685
8.5	Určení shody a rozdílu (<i>stejně jako – na rozdíl od</i>)	705
8.6	Určení zdroje informace (<i>předložky podle – nach, laut, zufolge</i>)	707
8.7	Stažené tvary předložkových pádů (<i>im, am</i>)	708
9. SOUVĚTÍ		
9.1	Úvodní charakteristika souvětných vztahů	715
9.2	Souvětná kompletace	716
9.3	Souvětná determinace	743
9.4	Souvětí se vztahem rozporu	835
9.5	Souvětí s větou vztahnou	845
9.6	Souvětná koordinace	856
9.7	Křížení vět v rámci souvětí	868
10. NEGACE		
10.1	Obecná charakteristika	874
10.2	Záporky	876
10.3	Negace celková a částečná	879
10.4	Negace vícenásobná	892
10.5	Speciální případy negace	893
Literatura		899
Rejstříky		900

V.	Pozice před VF	145
	A. Stručný obecný přehled	145
	B. Pozice výrazů <i>schon, noch – už, ještě</i>	146
	C. Obsazování „předpolí“ více výrazy než jedním větným členem	146
3.2.2.2	Slovosled členů složeného přísudku	149
	I. Pojem složeného přísudku	149
	II. Pořadí infinitivů v rámci infinitivní skupiny	150
	III. Pozice VF ve vedlejších větách se dvěma infinitivy	150
	A. Vedlejší věta se dvěma infinitivy a VF slovesa modálního	150
	B. Vedlejší věta se dvěma nebo třemi infinitivy a VF slovesa <i>haben</i> nebo <i>werden</i>	150
	C. Odchytky od gramatikami popisované normy	151
3.2.2.3	Větný rámec	152
	I. Větný rámec ve větách elementárních a ve větách řídicích	152
	A. Charakter větného rámce	152
	B. Koncová složka větného rámce	153
	II. Větný rámec ve větách závislých	156
	A. Druhou částí rámce je VF	156
	B. Druhou částí rámce je infinitiv s <i>zu</i>	156
	III. „Prázdný rámec“	157
	IV. Větný rámec a slovosled	157
	A. Větný rámec a variabilita slovosledu	157
	B. Vyčleňování z větného rámce	158
3.2.2.4	Slovosled větných členů uvnitř rámce	158
	I. Pozice podmětu a předmětu	159
	A. Pozice podmětu a předmětu ve větě elementární a ve větě řídicí	159
	B. Pozice podmětu a předmětu ve větě závislé (vedlejší)	161
	II. Pořadí objektů	163
	A. Jeden z objektů je zájmeno	163
	B. Oba objekty jsou substantiva: dativní objekt předchází objektu akuzativnímu	163
	C. Akuzativní objekt předchází určení místa	164
	III. Pozice okolnostního určení	165
3.2.2.5	Slovosledná pozice, zájmen, částic a morfému <i>sich</i>	166
	I. Slovosledná pozice zájmen	166
	A. Osobní zájmeno v podmětové funkci	166
	B. Osobní zájmeno v objektové funkci	166
	C. Pořadí zájmen	167
	II. Slovosledná pozice morfému <i>sich</i>	168
	A. Za VF, k němuž náleží	168
	B. Před slovesem, k němuž náleží	169

	III. Slovosled a kombinatorika částic	171
	A. Částice v pozici středové	171
	B. Částice v pozici středové nebo začátkové	171
	C. Adverbia v koncové pozici	175
	D. Kombinatorika částic	176
3.3	Slovosled aktuální (Aktuální členění věty)	179
3.3.1	Definice	179
3.3.2	Téma věty	180
3.3.2.1	Definice	180
3.3.2.2	Téma uvozovací a navazovací	180
3.3.2.3	Kontextová zapojenost a nezapojenost tématu	181
3.3.2.4	Slovosledná pozice tématu	182
I.	Pozice tématu zapojeného	182
II.	Pozice tématu nezapojeného	184
3.3.2.5	Tematizace	186
I.	Podstata a charakter tematizace	186
II.	Příznaková tematizace větných členů, slovních druhů a jejich tvarů	187
A.	Příznaková tematizace v obou jazycích	187
B.	Příznaková tematizace pouze v němčině	188
III.	Nepříznaková tematizace zájmenného předmětu v němčině	190
3.3.3	Réma věty a jeho pozice	191
3.3.3.1	Pozice rématu	191
I.	Pozice bezpříznaková	191
II.	Pozice příznaková	192
A.	Kontrastivní réma kladné	192
B.	Kontrastivní réma záporné	193
3.3.3.2	Rematizace	194
I.	Rematizace neemocionální	194
A.	Réma je umístěno na konec věty	194
B.	Réma je umístěno doprostřed německé věty	195
II.	Rematizace emocionální	196
3.3.4	Konkurence tematizace a rematizace slovesného přísudku v němčině	197
3.3.5	Aktuální slovosled a větný rámec	197
3.3.5.1	Vyjímání a postponování tématu	197
3.3.5.2	Vyjímání a postponování rématu	198
I.	Réma je „rozštěpeno“ na dvě části	198
A.	Nominální část rématu stojí uvnitř rámce	199
B.	Jedna část rématu je slovesný přísudek uzavírající větný rámec	199
II.	Réma je elementární	199
A.	Porušením rámce je odstraněna dvojznačnost	199
B.	Porušením rámce je odstraněna nežádoucí kontrastnost	200

3.3.6	Souvětí tematizačně-rematizační (STR)	200
	I. STR typu I	200
	II. STR typu II	201

3.1 Obecná charakteristika

3.1.1 Co je slovosled

Slovosledem se rozumí určitá **posloupnost (pořadí) slov** ve jmenných skupinách a ve **větech**. Více či méně pevná a ustálená **pravidla** lineární výstavby věty jsou v češtině i němčině (jako i v jiných přirozených jazycích) poměrně značně složitou a nepřehlednou oblastí jazykového systému a jeho komunikační realizace.

Práce s velkými elektronickými korpusy začíná ukazovat, že slovosledných pravidel různé míry obecnosti či speciálnosti a různé míry noremnosti je pravděpodobně mnohem více, než si lingvisté ještě v nedávné minulosti dokázali představit. Mozek vzdělaného a fečově zkušeného rodilého mluvčího, který pravidelně čte a píše, dokáže většinou všechna tato pravidla (o mnohých z nich lingvisté pravděpodobně dosud nemají ani tušení) spontánně a neuvědoměle reflektovat a respektovat. Ovšem při užívání cizího jazyka, jakkoli dobře ho ovládáme jako jazyk cizí (tedy nejsme-li absolutně bilingvní) patří slovosled k těm oblastem gramatiky, v nichž se dopouštíme nejčastěji chyb. V současné době není patrně v možnostech žádné gramatiky podat takový popis slovosledných pravidel, jehož osvojení by uživateli cizího jazyka zabránilo udělat takovou slovoslednou chybu, již rodilý mluvčí zpravidla neudělá. Není to možné především proto, že všechna tato pravidla neznáme. A pokud bychom je znali, je otázka, zda by jejich soustava nebyla natolik složitá, že její osvojení by pro běžného uživatele ani nepřipadalo v úvahu. Je proto nutné se smířit a počítat s tím, že při psaní cizím jazykem budeme ve slovosledu vět vždy dělat chyby. Jde jen o to, aby jich bylo co nejméně a aby nevznikaly porušování či nedodržování pravidel z nejzákladnějších.

3.1.2 Slovosled fixní a slovosled aktuální

Slovosled slovního spojení nebo věty je buď předem daný, ustálený, **fixní**, anebo je **aktuální** (jde o tzv. aktuální členění), tj. takový, který podléhá aktuálnímu komunikačnímu záměru daného slovního spojení či dané věty.

Stranou přitom necháváme jevy čistě **rytmické** výstavby promluvy (např. v textu básnickém) jakožto jevy do značné míry „nadstavbové“ a aktuálně proměnlivé.

Termín ‚fixní slovosled‘ není dosud v lingvistice zavedený a místo něj se obvykle užívá termínu slovosled ‚gramatický‘ – tohoto termínu je užito i v 1. vydání této gramatiky. Termín ‚gramatický slovosled‘ pro slovosled fixní jsme se rozhodli opustit z prostého důvodu: i aktuální slovosled se řídí jazykovými, a tedy gramatickými pravidly, jež jsou jazyk od jazyka odlišná (jsou takzvaně „language specific“).

Slovosled každé věty je v obou jazycích podmíněn vzájemnou souhrou, konkurencí a hierarchií faktorů gramatických a aktuálně komunikačních.

Slovosled fixní je integrální součástí syntaxe daného jazyka a nepodléhá žádným komunikačním okolnostem ani záměrům při výstavbě textu. V tomto smyslu jde o soubor fixních pravidel lineárního uspořádání slov v syntaktických strukturách; např. v tri-

4. POUKAZ K PŘEDMĚTU KOMUNIKACE A ROD SUBSTANTIVA

OBSAH

4.1	Úvodem	209
4.2	Rod substantiva	210
4.2.1	Definice a obecné vymezení jevu	210
4.2.2	Názvy osob a zvířat vyjadřující přirozený rod	211
4.2.3	Přechylování	211
4.2.3.1	Přechylování jmen osob	212
	I. Přechylování osobních jmen obecných	212
	A. Aspekty slovtvorné	212
	B. Aspekty komunikační	214
	II. Přechylování příjmení v češtině	215
4.2.3.2	Přechylování jmen zvířat	215
4.2.4	Rod jako formální gramatická kategorie	216
4.2.4.1	Obecné vymezení	216
4.2.4.2	Významové skupiny substantiv s totožným rodem	217
	A. Dny v týdnu	217
	B. Měsíce a roční období	217
	C. Města	217
	D. Státy a regiony	217
	E. Řeky	219
4.2.4.3	Formální rodové varianty	219
	I. Maskulina nebo neutra	219
	II. Maskulina nebo feminina	220
4.2.4.4	Totožné substantivum různého rodu s různým významem	221
	I. Nesouvisející významy	221
	II. Související významy	221
4.3	Poukaz k předmětu komunikace (PK)	222
4.3.1	Obecná charakteristika	222
4.3.2	Poukaz k účastníkovi komunikačního aktu (<i>já, ty</i>)	225
4.3.2.1	Poukaz k mluvčímu	225
	I. Zájmena <i>já</i> se zpravidla neužívá	225
	II. Zájmena <i>já</i> se užívá zejména	226
4.3.2.2	Poukaz k adresátovi	227

	I.	Zájmeno <i>ty, vy</i> ve větách oznamovacích	228
	II.	Zájmeno <i>ty, vy</i> ve větách tázacích	229
4.3.3		Poukaz k individuálnímu PK „3. osoby“	229
4.3.3.1		Prostý poukaz k individuálnímu PK	229
	I.	Poukaz k PK jedinečným („unika“)	230
	A.	Vlastní jména osob	230
	B.	Jména zeměpisná	235
	C.	Jména výrobků	235
	D.	Druhovká jména (apelativa)	235
	II.	Poukaz k PK druhovým	236
	A.	Poukaz k individuálnímu PK jako k předmětu svého druhu	237
	B.	Poukaz k určité látce	245
	C.	Poukaz k určitému jevu abstraktnímu	246
4.3.3.2		Poukaz k PK vztahem přináležitosti	246
	I.	Obecné vymezení	246
	II.	Způsoby explicitního a implicitního vyjadřování přináležitosti v obou jazycích: stručný nástin	247
	III.	Konkurence explicitního a implicitního způsobu vyjadřování vztahu přináležitosti	248
	A.	Druh přináležitosti	248
	B.	Postavení přísuzovaného PK ve formální struktuře věty	254
	C.	Význam slovesného přísudku	254
	D.	Subjektivní postoj	254
4.3.3.3		Ukazování na PK	255
	I.	Obecná charakteristika	255
	A.	Druhy ukazování	255
	B.	Prostředky ukazování	255
	II.	Ukazování verbální a verbálně-gestické	256
4.3.4		Poukaz k neurčitému PK	260
4.3.4.1		Výběrový PK	260
	I.	Fakultativní užití českého zájmena <i>nějaký</i> a německý člen neurčitý	260
	II.	Obligatorní (závazné) užití českého zájmena <i>nějaký</i> a jeho německé ekvivalenty	262
	III.	Preferenční užití českého zájmena <i>nějaký</i>	262
	IV.	Německé zájmeno <i>irgendein/irgendwelcher</i>	263
4.3.4.2		Neurčitý PK jako individuální předmět ze třídy předmětů téhož druhu	263
	I.	České zájmeno <i>některý</i> a jeho německé ekvivalenty	263
	II.	Zájmena <i>někdo, něco – (irgend) jemand, irgendwer, (irgend) etwas</i>	265
	III.	<i>Takoví, kteří – solche, die</i>	265
	IV.	Konkurence zájmen v češtině	266

4.3.5	Poukaz ke druhu PK	266
4.3.5.1	Jména látková	266
4.3.5.2	Jména konkrétních objektů	267
	I. Přímý poukaz k druhu PK	267
	A. S označuje pouze abstraktně pojatý druh skutečnosti	268
	B. S se vztahuje na typické „exempláře“ daného druhu	268
	C. S se vztahuje na druh předmětu jakožto libovolný objekt/libovolné objekty daného druhu	268
	D. S zdůrazňuje daný druh PK vzhledem k jiným skutečnostem	269
	II. <i>Jakýsi</i> + S – <i>eine Art</i> + S	270
4.3.5.3	Jména abstraktní	270
	I. Generická a negenerická platnost abstraktního S	270
	II. Přehled užívání členu u abstrakt	270
	III. <i>Irgendein</i> + abstraktní S	274
4.3.5.4	Německá substantivizovaná jména typu <i>Erfindenes</i>	274
4.4	Anafora (Textové odkazování)	275
4.4.1	Obecné vymezení	275
4.4.1.1	Explicitní anafora: v obou jazycích	275
4.4.1.2	Nulová anafora v češtině	275
4.4.2	Koreferenční substantivum	276
4.4.2.1	Identické substantivum	276
	I. Koreferenční substantivum bez OV v češtině vs. KRS + člen určitý v němčině	276
	II. Koreferenční substantivum s odkazovacím <i>ten</i> v češtině	277
	III. Koreferenční substantivum s odkazovacím <i>tento – dieser</i>	278
	IV. Koreferenční substantivum s odkazovacím <i>týž/tentýž – derselbe</i>	279
	V. Koreferenční substantivum s odkazovacím <i>tenhle/tenhleten</i> v češtině	280
	VI. Koreferenční substantivum s odkazovacím <i>onen – jener</i>	280
	VII. Koreferenční substantivum s odkazovacím <i>takový – solcher, so ein, derartig</i>	281
4.4.2.2	Substantivum dějového významu koreferenční s obsahem přísudku nebo věty	282
4.4.2.3	Hyperonymum, synonymum nebo hyponymum	282
4.4.3	Odkazovací zájmeno (OZ)	285
4.4.3.1	Zájmena osobní	285
	I. Úvodní charakteristika situace v obou jazycích	285

	II.	Situace v češtině	287
		A. Zájmeno <i>on</i> v pozici podmětu	287
		B. Zájmeno <i>on</i> v pozici syntaktického předmětu	288
4.4.3.2		OZ <i>ten</i> vs. <i>der</i> , <i>dieser</i>	289
	I.	Stručná charakteristika	289
	II.	Samostatně zastupující OZ <i>ten</i> – <i>der</i>	290
		A. Kontaktní anafora	290
		B. Distantní anafora	291
	III.	OZ <i>ten</i> – <i>der</i> s atributem	293
	IV.	OZ <i>dieser</i>	294
4.4.3.3		České OZ <i>to</i> vs. německé OZ <i>es</i> , <i>das</i> , <i>er</i> , <i>da</i> vztahující se k individuálnímu PK	295
	I.	OZ <i>to</i> – <i>es</i> , <i>das</i> ve větách s identifikačním nebo kvalifikačním přísudkovým jménem	295
	II.	OZ <i>to</i> – <i>das</i> , <i>es</i> ve větách s rematickým adjektivním atributem	296
	III.	OZ <i>to</i> vs. <i>das</i> vztahující se na předmět obecně pojímáný jako ‚ta věc‘ nebo ‚ty věci‘	297
4.4.3.4		OZ vztahující se k situaci či komplexnímu PK	297
	I.	OZ <i>to</i> – <i>es</i> , <i>das</i> , <i>dies</i> ; <i>da</i>	297
	II.	OZ <i>něco takového</i> – <i>dergleichen</i>	299
	III.	OZ <i>někdo takový</i> – <i>so jemand</i>	299
4.4.3.5		Německé OZ <i>es/das</i> vztahující se k obsahu predikativního adjektiva nebo substantiva a jeho české protějšky	299
4.4.3.6		Německá zájmenná předložková adverbia	300
4.4.3.7.		Německý neurčitý člen ve funkci zájmena vs. české <i>jeden</i>	303
4.4.4		Srovnávání dvou přínaležitostních vztahů	304
4.4.5		Konkurence odkazovacích výrazů	304
4.4.5.1		KRS : nulová anafora : <i>ten</i> : zájmeno vztažné v češtině – KRS + člen : OZ <i>er</i> : OZ <i>der</i> : vztažné zájmeno <i>der</i> v němčině	305
4.4.5.2		Zájmeno <i>on</i> : anafora nulová : KRS : OZ <i>ten</i> v češtině – <i>er</i> : KRS : OZ <i>der</i> v němčině	306
4.4.5.3		Explicitní anaforikum ‚ <i>tento</i> + KRS‘ : anafora nulová v češtině	307
4.4.5.4		Anaforikum ‚ <i>dieser</i> + KRS‘ : KRS se členem určitým : OZ <i>dieser</i> : zájmeno osobní v němčině	307
4.4.6		Kombinované odkazování	308
4.4.6.1		Komplexní anaforikum ‚ <i>ten</i> + PZ + S‘ v češtině	308
4.4.6.2		<i>Tento</i> , <i>tenhle</i> – <i>dieser</i> + PZ + S	308
4.4.6.3		Kvantifikační zájmeno (<i>všichni</i> – <i>alle</i> ; <i>někteří</i> – <i>einige</i> , <i>mnozí</i> – <i>manche</i> , <i>viele</i>) + OZ nebo PZ + S	309
4.4.6.4		Kombinace dvou anaforických zájmenných podmětů: pouze v němčině	310

4.4.6.5	Ostatní způsoby kombinovaného odkazování: pouze v češtině	310
4.4.7	Implicitní anafora lokalizační	311
4.5	Katafora	311
4.5.1	Kataforické zájmeno odkazující k PK pojmenovanému substantivem	311
4.5.1.1	Kataforické <i>to</i> v otázkách typu „ <i>Co je to věta?</i> “ „ <i>Kdo to byl Wellington?</i> “	311
4.5.1.2	Kataforické zájmeno osobní nebo posesivní	312
4.5.2	Kataforické zájmeno <i>to – es</i> odkazující k situaci	313
4.5.3	Kataforická zájmena <i>ten vs. derjenige, jener</i>	313
4.6	Základní pravidla o užívání členu v němčině	314
4.6.1	Člen určitý	314
4.6.1.1	Odkazuje k tomu, o čem je nebo byla řeč	314
4.6.1.2	Poukazuje na to, co je nebo bývá v dané situaci přítomno a co je již touto přítomností pro mluvčího identifikováno	315
4.6.1.3	Poukazuje na obecně dané, existující či platné a jako takové obecně známé skutečnosti	315
4.6.2	Člen neurčitý	315
4.6.3	Člen nulový	316

4.1 Úvodem

Kterékoli substantivum, ať vlastní (**proprium**: *Eva, Vltava/Moldau, Matterhorn*), nebo obecné (**apelativum**: *řeka – der/ein Fluss, hora – der/ein Berg*) je v komunikaci (zpravidla ve větě) užito vždy tak, že se jím **poukazuje** na nějaký (v tom či onom smyslu **určitý** nebo **neurčitý**) předmět řeči (předmět komunikace, dále též PK) nebo se k němu **odkazuje**.

Vztažení substantiva k PK se v lingvistice obvykle nazývá **reference**. Příslušné sloveso je **referovat** (*k/na* PK).

Komunikační použití substantiva znamená, že toto jméno je vztaženo na:

- **jeden určitý předmět**:
Podala bys mi prosím tě ten slovník? – Kannst du mir bitte das Wörterbuch reichen?
(Míněna je určitá kniha-slovník, nacházející se v době promluvy na určitém místě.)
- **jeden libovolný předmět z nějaké třídy předmětů**:
Chtěl bych si koupit nějaký velký slovník němčiny. – Ich möchte (mir) ein großes Wörterbuch des Deutschen kaufen.
- **abstraktní veličinu, již je**:
 - **pojem třídy** (množiny) materiálních předmětů daného druhu:
Naučný slovník je druh příručky. – Eine Enzyklopädie ist eine Art Nachschlagewerk.

5. KVANTIFIKACE

OBSAH

5.1	Obecný úvod	319
5.2	Vyjadřování počtu	321
5.2.1	Morfologické vyjadřování počtu	321
5.2.1.1	Formální asymetrie	321
I.	Singulárová kolektiva (Jména hromadná)	322
A.	Česká singulárová kolektiva odvozená příponou <i>-í</i>	322
B.	Singulárová kolektiva s českou příponou <i>-stvo/-tvo</i> a jejich německé protějšky	322
C.	Německá singulárová kolektiva s „polopříponami“ <i>-werk</i> a <i>-zeug</i>	323
D.	Ostatní singulárová kolektiva	324
II.	Pluralia tantum	324
III.	Plurál jmen látkových	325
IV.	Plurálová kolektiva	327
5.2.1.2	Kvantifikační význam plurálu	330
I.	Jednotlivé materiální objekty	330
A.	Neurčené množství předmětů	330
B.	Všechny přítomné předměty	330
II.	Skupiny	331
III.	Abstrakta	331
5.2.2	Vyjádření počtu kvantifikátory	333
5.2.2.1	Počet určitý: číslovky	333
I.	Počet jednotlivin	333
A.	Tvary číslovek základních a s nimi spojovaného substantiva	333
B.	Speciální tvary a funkce číslovek	338
C.	Počet jednotlivin označovaných pluralii tantum	339
II.	Počet druhů a abstraktních jednotlivin: číslovky druhové	340
A.	Počet druhů	340
B.	Počet jednotlivých jevů – pouze v češtině	341
III.	Počet pojatý jako souhm: číslovky souhrnné	342

	IV. Pořadí: číslovky řadové	342
	V. Zmnoženost: číslovky násobné	342
5.2.2.2	Počet přibližný	344
	I. Obecná přibližnost	345
	II. Přibližnost s hodnocením	346
5.2.2.3	Počet neurčitý	347
	I. Substantivní číslovky plurálové (<i>stovky, tisíce lidí</i>)	347
	II. Neurčité lexikální kvantifikátory (<i>několik, málo, mnozí, mnoho</i> aj.)	349
	A. Malý neurčitý počet	350
	B. Neurčitý počet pojímaný jako „nikoli zanedbatelný“	352
	C. Obecně neurčitý počet	358
	D. Velký neurčitý počet	359
5.2.2.4	Počet nulový a úplnostní	362
	I. Zájmena <i>nikdo – niemand, žádný – kein(er)</i>	362
	II. Zájmena <i>všichni – alle, každý – jeder</i>	363
	III. Zájmena <i>veškerý – sämtliche</i>	364
	IV. Zájmena <i>jakýkoli, kterýkoli – jedweder</i>	365
	V. Česká zájmena <i>kdekdo, kdekteřý, kdejaký</i>	365
5.3	Kvantifikace (nepočítatelného) množství	366
5.3.1	Obecná charakteristika	366
5.3.2	Morfologické vyjádření množství: plurál jmen látkových a abstraktních	366
	5.3.2.1 Substantiva látková	366
	5.3.2.2 Substantiva abstraktní	367
5.3.3	Lexikální kvantifikátory množství	368
	5.3.3.1 Množství určité: substantivní kvantifikátory	368
	5.3.3.2 Množství neurčité	369
	I. Adverbiální a adjektivní kvantifikátory	369
	II. Substantivní kvantifikátory	372
	5.3.3.3 Množství úplné (<i>všechnen, veškerý, jakýkoli – aller, jeglicher</i>)	373
5.4	Poukaz na část celku: zlomky	376
5.4.1	Zlomky substantivní	376
5.4.2	Zlomky adjektivní	377
	5.4.2.1 České adjektivní zlomkové výrazy vs. německá kompozita	377
	5.4.2.2 Německý výraz <i>halb</i>	377
5.4.3	Zlomky adverbiální	378
5.4.4	Zlomková kompozita	378
5.5	Kvantifikace vlastnosti a děje při atribuci a predikaci	379
5.5.1	Kvantifikace nekomparační	379
	5.5.1.1 Velká míra přisuzované vlastnosti nebo děje	379
	5.5.1.2 Největší možná míra vlastnosti přisuzované objektu (entitě) nebo ději	382

1. ÚVOD

OBSAH

1.1	Účel a zaměření gramatiky	12
1.2	Charakter gramatiky	12
1.3	Obsah a uspořádání	13
1.3.1	Obecná charakteristika	13
1.3.2	K obsahu jednotlivých kapitol	14
1.4	Způsob popisu	15
1.5	Rozvržení popisu gramatických jevů	15
1.6	Jaký jazyk gramatika popisuje	16
1.7	Pojem gramatické normy a gramatičnosti	17
1.8	Vztah deskripce a preskripce	17
1.9	Příklady a doklady gramatických jevů	18
1.10	Zdroje citovaných dokladů	21
1.10.1	České zdroje	21
1.10.1.1	Počítačové korpusy	21
1.10.1.2	Manuální excerpcce	21
1.10.2	Německé zdroje	22
1.10.2.1	Elektronický korpus <i>Institutu pro německý jazyk</i> v Mannheimu (MPK)	22
1.10.2.2	Manuální excerpcce	23
1.11	Užité zkratky a značky	24
1.11.1	Zkratky gramatických jevů	24
1.11.1.1	Běžné zkratky	24
1.11.1.2	Zavedené (zčásti i v jiných gramatikách užívané) zkratky	24
1.11.2	Zkratky zdrojů dokladů	25
1.11.2.1	Zkratky korpusů	25
1.11.2.2	Zkratky periodik	25
1.11.2.3	Zkratky knih	26
1.11.3	Zkratky gramatik, příruček a monografií	26
1.11.3.1	Zkratky gramatik a syntaxí	26
1.11.3.2	Zkratky ostatních jazykových příruček	27
1.11.3.3	Zkratky monografií	27
1.11.4	Zkratky slovníků	27

I.	, <i>nanejvýš</i> – <i>höchst/höchstens</i> + základní tvar adjektiva nebo adverbia*	382
II.	, <i>co (možná)</i> + superlativ adjektiva nebo adverbia* vs. , <i>möglichst</i> + adjektivum nebo adverbium v pozitivu* nebo , <i>so</i> + základní tvar adjektiva + <i>wie/als möglich</i> *	382
III.	Pouze v němčině: superlativní tvar adverbia	383
IV.	Prostý superlativ	383
5.5.2	Kvantifikace komparační	383
5.5.2.1	Komparační kvantifikace ve větě jednoduché	384
I.	Srovnávání stejné míry vlastnosti různých objektů (entit) nebo dějů	384
II.	Srovnávání nestejné míry vlastnosti různých objektů (entit) nebo dějů	384
III.	Srovnávání nestejné míry vlastnosti téhož objektu (entity) nebo děje v přítomnosti a minulosti	386
5.5.2.2	Komparační kvantifikace souvětná	386

5.1 Obecný úvod

Jako kvantifikace jsou v této gramatice označeny tři příbuzné jevy: (určitý i neurčitý) **počet** předmětů a jiných entit, (určité i neurčité) **množství** látky či abstraktní veličiny a **míra** vlastnosti nebo děje. Přestože výraz *množství* se může vztahovat i na množinu jednotlivin (např. *množství lidí*), tedy i na počet, budeme tohoto výrazu v dalších výkladech této kapitoly užívat – z nedostatku jiného termínu – ve smyslu *množství látky* nebo *množství abstraktního jevu*, tedy jako termínu, jehož pomocí budeme rozlišovat ‚počet (jednotlivin)‘ od ‚množství (látky či abstraktní veličiny)‘. Jazykovými **prostředky kvantifikace** jsou v obou jazycích:

Prostředky morfologické

Morfologickými prostředky kvantifikace rozumíme flektivní koncovky substantiv, adjektiv a zájmen (*ten velký stůl* : *ty velké stoly* – *der große Tisch* : *die großen Tische*). Vzhledem k existenci těchto morfologických prostředků kvantifikace se u substantiv, adjektiv a zájmen hovoří o **gramatické kategorii čísla**.

Prostředky lexikální

Lexikální prostředky kvantifikace nazýváme **kvantifikátory**. Kromě tradičních **číslovek** fungují v obou jazycích jako kvantifikátory i některé výrazy **zájmenné, adjektivní a adverbální**, vyjadřující počet určitý nebo neurčitý, a **substantivní kvantifikátory množství** určitého (*sklenice piva* – *ein Glas Bier*), nebo neurčitého (*moře lidí*). Vzhledem k těmto různým druhům kvantifikátorů lze rozlišovat **kvantifikaci morfologickou, numerickou, morfologicko-numerickou a kvantifikaci lexikální**. V obou jazycích existuje u substantiv **morfologická kategorie čísla** vztahující se k protikladu **jednost : ne-jednost, tj. jeden : více než jeden**. Jde o proti-klad souboru tvarů substantiv (a v závislosti na nich i kongruentních tvarů adjektiv a zájmen):

6. ATRIBUCE

OBSAH

6.1	Vymezení pojmu atribuce	393
6.2	Obecné významové druhy atribuce	394
6.2.1	Atribuce kvalitativní a relační	394
6.2.1.1	Kvalitativní atribuce	394
6.2.1.2	Relační atribuce	394
6.2.2	Atribuce restriktivní a nerestriktivní	394
6.2.2.1	Přívlastek restriktivní	395
I.	Hledisko významové	395
A.	Přívlastek identifikující jedinečný PK	395
B.	Přívlastek identifikující třídu objektů	395
II.	Hledisko formální	395
A.	Restriktivní přívlastek vyjádřený postponovaným substantivem	395
B.	Restriktivní přívlastek vyjádřený postponovaným adjektivem	395
C.	Restriktivní přívlastek vyjádřený anteponovaným adjektivem	396
D.	Restriktivní přívlastek vyjádřený větou	397
6.2.2.2	Přívlastek nerestriktivní	397
I.	Adjektivní přívlastek	397
A.	Anteponovaný adjektivní přívlastek	397
B.	Postponovaný rozvitý přívlastek adjektivní	398
C.	Anteponovaný rozvitý přívlastek s vazebným adjektivem	398
II.	Větný přívlastek nerestriktivní	398
6.2.2.3	Nejednoznačný status restriktivnosti a nerestriktivnosti	398
6.3	Formální prostředky atribuce a jejich význam	399
6.3.1	Přívlastek adjektivní	399
6.3.1.1	Morfologické druhy adjektiva	399
6.3.1.2	Formální jevy adjektivní atribuce: obecná charakteristika	400
I.	Rozvíjení a zmnožování atributu nebo AS	400
A.	Adjektivní atribut je rozvíjen adverbiem	400

	B. Adjektivní AS je rozvíjena jiným adjektivem nebo několika jinými adjektivy	400
	C. Adjektivní atribut je zmnožen koordinací s jedním nebo několika jinými adjektiv	400
	II. Vazebnost a ne vazebnost atributivního adjektiva . . .	400
	III. Slovosled adjektivního přívlastku	401
6.3.1.3	Nesložený adjektivní přívlastek a jeho formální vlastnosti . . .	401
	I. Přívlastek vyjádřený primárním adjektivem neodvozeným	401
	A. Slovosled ne vazebného přívlastkového adjektiva . .	401
	B. Vazebné přívlastkové adjektivum a jeho slovosled	403
	II. Přívlastek vyjádřený adjektivem desubstantivním . . .	406
	A. V obou jazycích	406
	B. Česká posesivní adjektiva	407
	III. Přívlastek vyjádřený adjektivem slovesným	407
	A. Užívání přívlastku vyjádřeného slovesným adjektivem	408
	B. Homonymie slovesných adjektiv odvozených z příčestí trpného (<i>zbořený</i>)	412
	C. Slovosled v AS se slovesným adjektivem	413
6.3.1.4	Složený adjektivní přívlastek	414
	I. Přívlastek postupně určující	414
	A. Hledisko významové	414
	B. Hledisko slovosledné: circumpozice přívlastku . . .	415
	II. Přívlastek zmnožený („několikanásobný“)	418
6.3.2	Přívlastek substantivní	419
6.3.2.1	Genitiv nebo pád předložkový v obou jazycích	420
6.3.2.2	Český genitivní přívlastek vs. německý přívlastek jiné formy	421
6.3.2.3	Český dativní přívlastek vs. německý přívlastek předložkový	422
6.3.2.4	Německý genitiv posesivní (<i>Evas Freund</i>)	422
6.3.2.5	AS s určovaným substantivem vazebným	424
	A. Subjekt děje	424
	B. Objekt děje	425
6.3.2.6	Německá AS s předložkou <i>von</i>	426
6.3.3	Atribuce kompozitivní	426
6.3.3.1	Německé kompozitum vs. česká substantivní skupina . . .	427
6.3.3.2	Německé kompozitum vs. česká AS s přívlastkem adjektivním	427
6.3.3.3	Německá kompozita s totožnou složkou atributivní (určující) vs. český přívlastek adjektivní nebo substantivní	427
	I. Česká AS s přívlastkem adjektivním	428
	II. Česká AS s přívlastkem substantivním	428

6.3.4	Přívlastek infinitivní	429
6.3.4.1	Infinitiv i vedlejší věta v obou jazycích	429
6.3.4.2	Spíše infinitiv než vedlejší věta v obou jazycích	429
6.3.4.3	Infinitiv i vedlejší věta pouze v češtině	429
6.3.4.4	Pouze infinitiv v jednom nebo v obou jazycích	429
6.3.5	Přívlastek adverbialní	430
6.3.6	Přívlastek větný	431
6.3.6.1	Německé atributivní věty uvozené výrazem „wie + osobní zájmeno“	431
6.3.6.2	Atributivní věty místní	432
6.3.7	Konkurence atributivních prostředků	432
6.3.7.1	Adjektivní vs. substantivní atribuce	433
I.	Atribuce prostá nebo druhová	433
II.	Charakter vztahu mezi označovanými skutečnostmi	433
III.	Aktuální členění v rámci dané AS	433
6.3.7.2	Kompozitum vs. substantivní skupina v němčině	434
6.3.7.3	Přívlastek přechodníkový/participiální vs. přívlastek větný	435
I.	Obecná charakteristika	435
II.	Některé formální aspekty konkurence participiálního a větného přívlastku	437
A.	Transformace přívlastku participiálního na přívlastek větný	437
B.	Transformace přívlastku větného na participiální	437
C.	Omezené užívání vět s adjektivním přívlastkem odvozeným z přechodníku minulého v češtině	438
D.	Německé věty s participiálním atributem s <i>zu</i>	438
6.3.8	Kombinovaná atribuce	439
6.4	Významové vztahy atributivní a jejich forma	440
6.4.1	Úvodní charakteristika	440
6.4.2	Přívlastek vlastnosti	440
6.4.2.1	Bezpředložkový genitiv vlastnosti	441
6.4.2.2	Předložkový pád vlastnosti	441
I.	Předložky <i>s – mit</i>	441
II.	Německá předložka <i>von</i>	441
6.4.3	Přívlastek subjektový a objektový	442
6.4.3.1	Obecná charakteristika	442
6.4.3.2	Přívlastek subjektový	442
I.	Subjektový přívlastek nepersonický	442
II.	Subjektový přívlastek personický	443
A.	Substantivní skupina	443
B.	AS s adjektivem	444
C.	Německá kompozita	445
6.4.3.3	Přívlastek objektový	446
I.	Objektový přívlastek v bezpředložkovém genitivu	446
II.	Objektový přívlastek v pádě předložkovém	446

	III. Český objektový přívlastek v dativu	446
	IV. Německý objektový přívlastek s předložkou <i>von</i> . . .	447
	V. Německý objektový přívlastek s genitivem posesivním	447
	VI. Český objektový přívlastek adjektivní	447
	VII. Německá objektová atribuce kompozitivní	447
6.4.4	Přívlastek posesivní	448
6.4.4.1	Formální způsoby posesivní atribuce	448
6.4.4.2	Významové druhy posesivní atribuce	449
	I. Určovaným substantivem je entita, která přináleží jiné entitě	449
	A. Vztah přináležitosti neživé entity k člověku nebo zvířeti	450
	B. Vztah sociální přináležitosti jedné osoby ke druhé	451
	C. Vztah přináležitosti osoby k instituci	452
	D. Vztah celku a části	452
	II. Určovaným substantivem je entita, k níž přináleží nebo nepřináleží jiná entita	455
6.4.5	Přívlastek okolnostní	456
6.4.5.1	Přívlastek místa	456
6.4.5.2	Přívlastek času	457
6.4.5.3	Přívlastek účelu	457
6.4.5.4	Přívlastek příčiny	458
6.4.5.5	Přívlastek způsobu	459
6.4.6	Ostatní významové druhy atribuce	459
6.4.6.1	Přívlastek autora	459
	I. Jméno je nerozvitě příjmení	459
	II. Jméno komplexní nebo rozvitě	460
6.4.6.2	Přívlastek produktu	460
6.4.6.3	Přívlastek explikativní	461
6.4.6.4	Přívlastek definující	461
6.4.6.5	Přívlastek kvantifikační	461
6.5	Stupňování a srovnávání vlastnosti	462
6.5.1	Vyjadřování vyššího a nižšího stupně vlastnosti	462
6.5.1.1	Vyjadřování vyššího stupně vlastnosti	462
	I. Obecná charakteristika	462
	II. Prostředky slootovorné	463
	III. Způsob opisný	464
6.5.1.2	Vyjadřování nižšího stupně vlastnosti	464
6.5.1.3	Absolutní komparativ	464
6.5.2	Vyjadřování nejvyššího a nejnižšího stupně vlastnosti	465
6.5.2.1	Vyjadřování nejvyššího stupně vlastnosti	465
	I. Základní způsob: prostředky slootovorné	465
	II. Česká konstrukce ‚ <i>ten</i> + superlativ‘	465

III. Způsob opisný: ‚nejvíc + adjektivum‘	466
IV. Česká konstrukce: ‚co + superlativ‘	466
V. Německá konstrukce ‚möglichst + adjektivum‘	466
VI. Německá kompozita ‚aller + superlativní tvar‘	467
6.5.2.2 Vyjadřování nejnižšího stupně vlastnosti	467

6.1 Vymezení pojmu atribuce

Atribucí rozumíme jakékoli **obsahové určení substantiva** nebo substantivní skupiny (k tomuto pojmu viz dále).

Vzhledem ke koncepci této gramatiky z kategorie atribuce vylučujeme determinaci substantiva zájmenem (*ten dům, jeho sestra, ten náš pes, každý jeho nápad* apod.), o níž pojednáváme v kap. 4., a číslovkou (*druhé patro, troje ponožky* atd.), o níž pojednáváme v kap. 5.

Spojení substantiva s jeho adjektivním nebo substantivním atributem, nerozvitým či rozvitým, nazýváme **atributivní skupina** (dále též AS). Rozlišujeme **atributivní skupiny adjektivní, substantivní (SS) a komplexní (adjektivně-substantivní)**. Adjektivní nebo substantivní AS mohou být jednoduché, nebo komplexní. Jednoduchá AS je pojmenovací jednotka tvořená jedním substantivem a jedním adjektivem nebo dvěma substantivy (která bývají spojena předložkou – viz níže). Celkově tedy rozlišujeme tyto **druhy atributivních skupin** (strukturně neodpovídající německé ekvivalenty jsou v závorce):

– jednoduchá adjektivní:	teplý svetr ein warmer Pullover
– jednoduchá substantivní:	svetr do hor/na hory ein Pullover für die Berge
– rozvitá adjektivní:	teplý sportovní svetr (ein warmer Sportpullover)
– rozvitá substantivní:	svetr na zimu do hor (ein Winterpullover für die Berge)
– rozvitá komplexní:	teplý sportovní svetr na zimu do hor (ein warmer Sportpullover für den Winter in den Bergen)

Termínem **atribuce** označujeme pouze přisuzování vlastnosti v rámci procesu **nomínace**, tj. procesu **utváření pojmenovací jednotky**. Odlišujeme tak **atribuční přisuzování vlastnosti** (věta 1) od **predikačního přisuzování vlastnosti** (věta 2) – o něm viz kap. 7:

- (1) Byla to **douhá noc**.
- (2) Noc **je dlouhá**.

7. PREDIKACE

OBSAH

7.1	Základní pojmy a termíny	474
7.2	Situační struktura predikace	477
7.2.1	Predikace nečleněná	477
7.2.1.1	Nečleněné predikáty se slovesy (primárně) nulové valence ..	477
	I. Predikáty bez formálního podmětu	477
	II. Predikáty s formálním podmětem	478
7.2.1.2	Nečleněné predikáty se slovesy valenčními	479
	I. Nečleněná predikace jako způsob charakterizace prostředí implikující určitý participant	479
	II. Nečleněná predikace vyjadřující děj „o sobě“ vycházející z prostoru nějakého předmětu, místa ...	480
7.2.1.3	Nečleněné predikáty se sponou	481
	I. Predikáty slovesně-jmenné	481
	II. Predikáty s infinitivem	482
7.2.1.4	Konkurence predikace nečleněné s predikací členěnou ...	482
	I. Typ <i>Uhodil hrom. : Uhodilo. – Der Blitz hat eingeschlagen. : Es hat eingeschlagen.</i>	482
	II. Typ <i>Je vidět Sněžka. : Je vidět Sněžku.</i>	482
7.2.2	Členěná predikace bez podmětu	483
7.2.2.1	Konstrukce se slovesem <i>být – sein</i>	483
7.2.2.2	Konstrukce s autosémantickými slovesy	483
	I. Věty bez syntaktického operátoru <i>to – es</i>	484
	II. Věty se syntaktickým operátorem (formálním „podmětem“) <i>to – es</i>	484
	A. Přísudek vyjadřuje proces psychický	484
	B. Přísudek vyjadřuje proces fyzický	485
	III. Věty s fakultativním operátorem <i>es</i> v němčině	485
7.2.3	Konkurence predikace členěné a nečleněné	485
7.2.4	Predikace s podmětem	486
7.2.4.1	Predikace statické relace	487
	I. Existence	487
	A. Čistá existence	487
	B. Existence v dané lokalitě	491

II.	Identifikace	493
	A. Identifikační ztotožnění abstraktních hodnot dvou entit	493
	B. Identifikace PK, na něž je poukázáno zájmenem ukazovacím	493
III.	Kvalifikace	494
	A. Přisuzování funkce a vlastnosti v širším smyslu	494
	B. Přisuzování vlastnosti v užším smyslu	496
IV.	Fyzické a psychické stavy člověka	497
	A. Konstrukce se slovesem <i>být – sein</i>	497
	B. Konstrukce se slovesem <i>mít – haben</i>	498
	C. Konstrukce s autosémantickým slovesem	499
V.	Statická okolnost	501
	A. Konstrukce s aktivním nebo pasivním tvarem plnovýznamového slovesného přísudku	502
	B. Konstrukce se slovesem <i>být – sein</i> a výrazem neslovesným	505
	C. Konstrukce se slovesem <i>mít – haben</i>	506
VI.	Výsledný stav	509
	A. Rezultativum přítomné	509
	AA. Obecný přehled o situaci v češtině	509
	AB. Konstrukce ‚Snom + <i>je/jsou – ist/sind</i> + trpné participium‘	512
	AC. Specifické německé rezultativní konstrukce	515
	AD. Rezultativum bezpodmětové (<i>Je zavřeno.</i>)	516
	AE. Konkurence rezultativních výrazů	518
	B. Rezultativum minulé (vztah k době minulé)	519
	C. Rezultativum budoucí	522
VII.	Dispozice k ději	524
	A. Typ „ <i>Ty dveře jdou špatně zavírat</i> “	524
	B. Typ „ <i>Vlákno snadno praskne</i> “	524
7.2.4.2	Predikace děje	524
I.	Mediace: procesy s nepersonickým subjektem	524
	A. Situace v češtině	524
	B. Situace v němčině	525
II.	Kauzace	525
	A. Primárně kauzativní predikáty	525
	B. Sekundárně kauzativní predikáty	527
	C. Německá kauzativní konstrukce se slovesem <i>lassen</i>	528
	D. Německá kauzativní konstrukce se slovesem <i>machen</i>	529
III.	Iniciace: procesy vyvolávané člověkem	529

	A. Implicitní iniciace	530
	B. Explicitní iniciace: německá konstrukce 'subjekt + <i>lassen</i> + objekt + infinitiv'	531
IV.	Činnost: protiklad aktiva a pasiva	532
	A. Obecný přehled	532
	B. Aktivum jako norma	534
	C. Vyjadřování subjektu činnosti u pasiva	535
	D. Dvojí funkce českého instrumentálu v pasivních konstrukcích	536
	E. Česká reflexivní forma se subjektivním instrumentálem	537
	F. Český instrumentál vs. německé předložky <i>von, durch</i> a <i>mit</i>	537
	G. Kolísání mezi dynamickým a statickým pojetím predikace v německých konstrukcích: ' <i>werden</i> : <i>sein</i> + Partizip II'	538
	H. Opisné pasivní konstrukce	540
V.	Věty s nepojmenovaným objektem	542
	A. Obecná charakteristika	542
	B. Funkční typy lexikálního nepojmenování objektu děje	543
	C. Závěrečná charakteristika	548
VI.	Věty s neurčeným subjektem personickým	548
	A. Významové a formální typy vět s neurčeným subjektem	548
	B. Německá konstrukce s <i>man</i> a ekvivalentní prostředky v češtině	552
	C. Německé participiální pasivum a jeho české ekvivalenty	553
7.2.5	Věty s reflexivní formou přísudku	554
7.2.5.1	Obecná charakteristika a terminologie	554
7.2.5.2	Forma a funkce reflexivního morfému	555
	I. Podoba RM v češtině a němčině	555
	A. <i>se</i> : <i>si</i> vs. <i>sich</i>	555
	B. <i>se</i> vs. <i>mich, dich, uns, euch</i>	555
	II. RM jako zájmeno	556
	III. Intransitivizační funkce RM	557
	IV. RM jako výraz dvojznačný	558
7.2.5.3	Druhy a funkce reflexivní formy slovesné (RFS)	559
	I. Reflexiva tantum	559
	A. Primární reflexiva tantum	559
	B. Předponová reflexiva tantum	559
	C. Reflexivní forma jako centrální podoba slovesa	560
	II. Reflexiva s intransitivním významem odvozená od tranzitiv	561

III.	RFS významově konkurující slovesu nereflexivnímu	564
A.	RFS konkuruje nereflexivnímu slovesu, které je pouze intransitivní	565
B.	RFS konkuruje nereflexivnímu slovesu, které je tranzitivní	566
C.	RFS konkuruje nereflexivnímu slovesu, které je tranzitivní i intransitivní	567
IV.	Nezávislé významy RFS a odpovídající formy básové	568
V.	RFS podmíněná významem a/nebo syntaxí věty	568
VI.	Reflexiva předponová	569
A.	Česká reflexivní slovesa předponová	569
B.	Německá reflexivní slovesa předponová	570
VII.	České RFS s dativním <i>si</i> a instrumentálovým <i>sebou</i> a jejich německé ekvivalenty	571
VIII.	Česká konstrukce ‚RFS + s + Sinst‘	572
IX.	Reflexiva reciproční	573
X.	Reflexivní konstrukce dispoziční	576
XI.	Reflexivní deagentiv	579
7.3	Fáze procesu	579
7.3.1	Začátek nebo konec procesu nebo stavu	580
7.3.1.1	Lexikálně-syntaktická konstrukce	580
7.3.1.2	Předponová slovesa	580
I.	Obecný přehled	580
II.	Nepravidelnosti v užívání fázových předpon	580
7.3.1.3	Německá konstrukce ‚werden + adjektivum‘	581
7.3.1.4	Speciální německé konstrukce	582
7.3.2	Změna stavu	583
7.3.2.1	Změna fyzického nebo psychického stavu subjektu	583
I.	Deadjektivní slovesa předponová (zčervenat/začervenat se – erröten)	583
II.	Konstrukce ‚stát se – werden + adjektivum‘	583
III.	Konstrukce ‚sloveso + předložka + substantivum‘	584
IV.	Konstrukce ‚dostat – bekommen + substantivum‘	584
7.3.2.2	Nabývání sociální role	585
7.3.2.3	Konstrukce ‚nastat/nadejít/přijít + substantivum‘	585
7.3.3	Vid v češtině	586
7.3.3.1	Definice vidu a jeho morfologické vlastnosti	586
7.3.3.2	Iterativa	586
7.3.3.3	Nevyjádřenost vidového protikladu v němčině	587
7.3.3.4	Německé výrazové prostředky odpovídající českému vidu	590
7.4	Časová struktura predikace	591
7.4.1	Vztah kategorie času k době promluvy	591

1.11.5 Ostatní zkratky	27
1.11.6 Značky	27

1.1 Účel a zaměření gramatiky

Tato gramatika je určena zejména všem těm, kdo se hlouběji zajímají o německý jazyk, a to především o jeho gramatiku, či ještě konkrétněji, převážně o jeho **syntax**. Zároveň bylo však mým záměrem poskytnout kvalitní (zejména jiné než notoricky známé) informace také o gramatice češtiny, a to jak Čechům, tak německým (a koneckonců i jiným zahraničním) studentům bohemistiky. Předpokládaný okruh zájemců lze odhadnout vzhledem k tomu, co bylo řečeno: studenti germanistiky a bohemistiky, učitelé němčiny a češtiny, překladatelé, lingvisté, čeští odborníci publikující německy, a **všichni ti další**, kterým nestačí jen se (nějak) dorozumět (tohoto cíle, jakkoli často plně dosažitelného, lze mnohdy dosáhnout i prostředky velmi skromnými!), ale **kterí chtějí usilovat i o formu, tj. o jazykový výraz co nejbližší těm normám, které si osvojili inteligentní a komunikačně vyspělí rodilí mluvčí daného jazyka**. Žádná gramatika – odhlédneme-li od slovníku a frazeologie – však nemůže nahradit dlouhodobé přirozené osvojování si cizího jazyka v jeho domácím prostředí. Účelem této gramatiky proto není jen podat praktické poučení, ale také, někdy možná především, poskytnout vhled do složitosti i rozporuplnosti dorozumivacího systému, jemuž říkáme *přirozený jazyk*.

1.2 Charakter gramatiky

Tato gramatika chce být především praktickou a informativní příručkou, omezující teoretické výklady na minimum. Toto minimum teoretických výkladů je pouze nutným východiskem představení daného gramatického jevu a jeho ilustraci příklady a doklady. Minimum teoretických výkladů je však někdy nutné či žádoucí i k lepšímu pochopení komunikační funkce daného jazykového výrazu, jemuž konkurují výrazy jiné s funkcí identickou nebo relativně odlišnou.

Pokud je to vzhledem k povaze popisovaného jevu možné, je zachována tradiční terminologie a pouze tam, kde to povaha popisovaného jevu vyžaduje, je užito terminologie známé až z novější lingvistické literatury, nebo terminologie v této gramatice nově zavedené. V takovém případě je daný termín při jeho prvním použití vždy objasněn. Ve větší míře, než bylo v dosavadních gramatikách obvyklé, jsou popisovány a vykládány i gramatické jevy přesahující rámec věty a souvětí (zejména v kap. druhé, čtvrté a deváté).

Tato gramatika není ani převážně gramatikou němčiny, ani převážně gramatikou češtiny, nýbrž je gramatikou důsledně srovnávací věnující se gramatickým jevům obou jazyků v míře zhruba rovnocenné. Jsouc dílem jediného autora, nesleduje ovšem, což je zcela nasnadě, maximalistické cíle resumovat v jediném díle veškeré dosavadní poznatky lingvistiky o gramatikách obou jazyků. Je proto pravděpodobné, že ten či onen specialista shledá některé partie příliš zjednodušené a že zde bude to či ono postrádat. Doufám přitom, že tyto nedostatky budou alespoň zčásti vyváženy některými novými poznatky, jichž se bylo možno dobrat díky velkým elektronickým korpusům.

7.4.1.1.	Děj přítomný	591
I.	Prézentní tvary	591
A.	Status prézentních tvarů	591
B.	Funkce prézentních tvarů	592
II.	Jazykové kategorie přítomnosti	593
7.4.1.2	Minulost	594
I.	Aspekty formální	594
II.	Aspekty funkční: německé préteritum a perfektum	594
7.4.1.3	Budoucnost	595
I.	Vyjadřování děje budoucího v češtině	596
II.	Vyjadřování děje budoucího v němčině	598
7.4.2	Vztah kategorie času k době, o níž se vypovídá	600
7.4.2.1	Doba reference je minulost	600
I.	Minulý děj není usouvztažen s jiným dějem minulým	600
II.	Minulý děj je usouvztažen s dějem předcházejícím	600
III.	Minulý děj je usouvztažen s dějem následujícím	601
7.4.2.2	Doba reference je budoucnost	601
I.	Děj skončí v době následující po době promluvy, aniž je usouvztažen s jiným dějem minulým: futurum II	601
II.	Budoucí děj nebo na stav z děje vyplynulý předchází jinému ději budoucímu nebo následuje po jiném ději budoucím v rámci časového souvětí	601
7.5	Formální struktura predikace	602
7.5.1	Predikáty bez objektu	602
7.5.1.1	Německé věty s bezobjektovým predikátem a formálním podmětem <i>es</i>	602
7.5.2	Predikáty s objektem	602
7.5.2.1	Vazby s jmennými objekty	603
I.	Predikáty s jedním objektem v obou jazycích	603
A.	Objektový akuzativ vs. pád neakuzativní	603
B.	Neakuzativní pád bezpředložkový vs. pád předložkový	604
C.	Pád předložkový v obou jazycích	605
D.	Německá vazba <i>,an + objekt + sloveso'</i>	605
II.	Predikáty se dvěma objekty v obou jazycích	606
A.	Týž z objektů je v obou jazycích v akuzativu	606
B.	Oba objekty jsou v obou jazycích v různých pádových tvarech	606
C.	V obou jazycích je první objekt v akuzativu, druhý objekt v pádu předložkovém, ale předložky nejsou lexikálně ekvivalentní	607
III.	Predikáty mající v každém z jazyků různý počet objektů	607

IV.	Konkurence slovesných vazeb	607
A.	Vazby synonymní	607
B.	Vazby nesynonymní	609
V.	Totožný predikát založený na různých slovesech	609
7.5.2.2	Vazby s větným komplementem	609
I.	Vazba s větou podmětovou	609
II.	Vazba s větou předmětovou	610
7.5.3	Česká zájmenná partikule <i>ono</i> v pozici podmětu	610

7.1 Základní pojmy a termíny

Predikací neboli přísuzováním (srov. termíny *predikát*, *přísudek*) rozumíme jazykově vyjádřené vztahení předmětu komunikace k ději, stavu nebo vlastnosti při tvorbě výpovědi. Z druhé strany viděno je predikace přísuzování děje, stavu nebo vlastnosti nějakému PK, o němž činíme výpověď. Jazykovým výrazem predikace je **věta** obsahující **přísudek**.

Termínu **věta** užíváme v této gramatice ve dvou relativně různých významech; věta je: (a) ‚syntaktická struktura založená na jednom predikátu‘; (b) ‚elementární jednotka promluvy‘ (v tom či onom smyslu ‚elementárnosti‘). Ve významu (b) užíváme příležitostně, pokud k tomu máme nějaký důvod, též termínu **výpověď**. Užíváme-li ve výkladu nějakého jevu vedle sebe termíny věta a výpověď, znamená to, že lišíme mezi abstraktně pojatou syntaktickou strukturou a konkrétní jednotkou promluvy či textu. Užíváme-li ve výkladu nějakého jevu pouze termínu věta, znamená to, že lišení mezi abstraktní strukturou a textovou jednotkou není pro daný výklad relevantní.

Obvyklou, „prototypickou“ jazykovou formou predikace je v obou jazycích **věta se slovesným přísudkem, podmětem a předmětem**:

(1) Eva čte zajímavý román. – Eva liest einen interessanten Roman.

V případě výkladové potřeby lišíme mezi (sémantickým) **predikátem** a (formálním) přísudkem. Sémantický predikát je výpovědní obsah formálního přísudku. **Přísudek** je v obou jazycích dvojího druhu: přísudek **slovesný** (verbální) – věta (2) a přísudek **slovesně-jmenný** (verbonominální) – věta (3):

(2) Matka učí. – Die/Meine/Unsere Mutter unterrichtet.
 (3) Matka je učitelka. – Die/Meine/Unsere Mutter ist Lehrerin.

Některá slovesa implikují více než jeden předmět děje, např. *slíbit něco někomu*, jiná se naopak vztahují pouze k subjektu a nemají vazbu na žádný objekt; jde o tzv. **slovesa bezpředmětová**, která v této gramatice nazýváme **intransitivní**, např. *žít*, *pracovat*, *padat* atd.

Pozn.: V mnohých gramatikách se termínem ‚intransitivní‘ označují slovesa předmětová s předmětem v jiném než v 4. pádě, např. *pomáhat někomu*.

8. URČENÍ OKOLNOSTI DĚJE

OBSAH

8.1	Určení místa	615
8.1.1	Statická lokalizace	615
8.1.1.1	Lokalizace bez prostorového orientátoru	615
I.	Adverbia pojmenovávací (autosémantická)	616
A.	V obou jazycích	616
B.	Pouze v jednom z jazyků	616
II.	Adverbia zájmenná	616
A.	Určitá pozitivní	616
B.	Neurčitá a záporná	617
8.1.1.2	Lokalizace s prostorovým orientátorem	618
I.	Lokalizace uvnitř prostoru pojmenovaného substantivem	618
A.	Lokalizace uvnitř třírozměrného prostoru	618
B.	Lokalizace uvnitř prostranství	619
C.	Lokalizace uvnitř instituce či veřejného zařízení	624
II.	Lokalizace vně předmětu nebo místa pojmenovaného substantivem	627
A.	Nespecifikovaná blízkost	627
B.	Relativizovaná pozice	629
C.	Nespecifikovaná vzdálenost od PO	632
III.	Lokalizace udáním děje odehrávajícího se na určitém místě	632
IV.	Lokalizace udáním účelu	633
V.	Určení původu	633
8.1.2	Dynamická lokalizace	633
8.1.2.1	Lokalizace směrová	633
I.	Lokalizace bez prostorového orientátoru	633
A.	Adverbia pojmenovávací	633
B.	Adverbia zájmenná	634
II.	Lokalizace s prostorovým orientátorem	634
A.	Směrování dovnitř PO	634
B.	Směrování do prostoru děje: <i>jít na koncert</i> × <i>ins Konzert gehen</i>	639

	C. Směřování do blízkosti PO	640
	D. Směřování zevnitř PO	642
	E. Směřování z blízkosti PO	643
	F. Směřování ‚odněkud někam‘	643
	G. Překonávání PO: <i>přes – über</i>	644
8.1.2.2	Lokalizace nesměrová: <i>kudy</i>	646
I.	Subjekt a/nebo objekt děje se přemísťuje v rámci PO	646
	A. Česká zájmenná adverbia <i>kudy, tudy</i> a jejich německé ekvivalenty	646
	B. Prostý instrumentál vs. <i>durch</i>	646
	C. Česká předložka <i>po</i>	646
	D. Česká předložka <i>skrz</i>	647
II.	Subjekt a/nebo objekt děje se přemísťuje mimo rámec PO	647
8.1.3	Implicitní lokalizace	647
8.2	Určení času	647
8.2.1	Doba průběhu děje nebo stavu	649
8.2.1.1	Průběh děje nebo stavu v rámci časového úseku	649
I.	Časové určení odkazující k době promluvy	649
II.	Časové určení odkazující mimo dobu promluvy	650
	A. Části dne	651
	B. Jeden den	652
	C. Časový úsek delší než jeden den zahrnující dobu promluvy	653
	D. Jeden měsíc nezahrnující dobu promluvy	654
	E. Jeden rok nebo století	654
	F. Ostatní časové úseky	654
	G. Časový úsek bezprostředně předcházející nebo následující po době promluvy	657
III.	Začátek, střed a konec časového úseku	659
	A. Situace v češtině	659
	B. Situace v němčině	659
IV.	Průběžnost časového úseku: <i>během – während</i>	661
8.2.1.2	Průběh děje nebo stavu mimo rámec časového úseku	663
I.	Děj nebo stav předchází časovému úseku nebo bodu označenému substantivem	663
	A. ČS udává délku časového úseku	663
	B. ČS označuje charakteristické údobí, jemuž předcházel děj či stav, o němž se vypovídá	664
	C. ČS označuje okamžik dovršení děje	664
II.	Děj nebo stav následuje po časovém úseku nebo bodu označenému substantivem	665
	A. Předložka <i>za – in</i>	665
	B. Předložka <i>po – nach</i>	665

	III. Děj nebo stav následuje po události, o níž se vypovídá	666
8.2.2	Trvání děje nebo stavu	667
8.2.2.1	Trvání bez časové hranice: <i>jak dlouho</i>	667
	I. Trvání po dobu neurčitou	667
	II. Trvání po dobu časově specifikovanou	668
8.2.2.2	Trvání s časovou hranicí	668
	I. Trvání od doby minulé do přítomnosti: <i>od – seit</i> ...	668
	II. Trvání do doby označené substantivem a/nebo číselným údajem	671
	III. Trvání v minulosti nebo budoucnosti od časové hranice označené substantivem a/nebo číselným údajem: <i>od vs. ab/von ... an</i>	672
	IV. Trvání mezi dvěma dobami označenými substantivem, číselným údajem nebo adverbium: <i>od ... do</i>	672
	V. Trvání ve lhůtě	673
	A. <i>za jak dlouho</i>	673
	B. Trvání stavu po průběhu děje, o němž se vypovídá: <i>na jak dlouho</i>	674
8.2.3	Frekvence děje	674
8.3	Určení způsobu děje	676
8.3.1	Určení charakteru (kvality) děje	676
8.3.1.1	Přímé určení charakteru děje	676
	I. Adverbium	676
	II. Konstrukce ‚adjektivum nebo zájmeno + <i>způsobem</i> ‘ ..	676
	III. Konstrukce ‚ <i>s – mit</i> + substantivum‘	678
	IV. Konstrukce ‚adjektivum + substantivum‘ (<i>rychlým krokem</i>)	679
	V. Německá předložka <i>unter</i>	679
8.3.1.2	Určení charakteru děje srovnáním	680
8.3.2	Určení prostředku děje	680
8.3.2.1	Významová klasifikace	680
	I. Dopravní prostředek	680
	II. Nástroj	681
	III. Část těla	682
	IV. Látka	682
	V. Lidská aktivita	682
	VI. Měřítka nebo vzor (předložka <i>podle</i>)	682
8.3.2.2	Speciální spojovací prostředky: <i>prostřednictvím, pomocí – mittels, mit Hilfe</i>	683
8.3.3	Určení průvodní okolnosti	685
8.3.4	Určení důsledku	685
8.4	Určení příčiny	685
8.4.1	Příčina nebo důvod v užším smyslu	685
8.4.1.1	Předložka <i>z – aus</i>	686

8.4.1.2	Předložky <i>pro, kvůli</i> – <i>wegen</i>	686
8.4.1.3	Německá složená předložka <i>um ... willen</i> a předložky <i>vermöge</i> a <i>um</i>	688
8.4.1.4	Předložky <i>díky</i> – <i>dank; kraft</i>	689
8.4.1.5	Německé předložky <i>aufgrund, anhand, anlässlich, angesichts, infolge</i> a jejich české ekvivalenty	690
8.4.1.6	Německá předložka <i>mangels</i> a její české ekvivalenty	692
8.4.1.7	Německé předložkové výrazy složené	693
8.4.1.8	Český instrumentál vs. německá předložka <i>vor</i>	693
8.4.1.9	Konkurence německých předložek <i>aus</i> a <i>vor</i>	694
8.4.1.10	Německá předložka <i>durch</i>	694
8.4.1.11	Německá předložka <i>ob</i>	694
8.4.2	Účel	694
8.4.2.1	Česká předložka <i>kvůli</i> vs. německé předložky <i>wegen, zuliebe</i> a <i>um ... willen</i>	694
8.4.2.2	České předložky <i>na, k(e)</i> a <i>pro</i> vs. německá předložka <i>zu</i> ...	696
8.4.2.3	Německá předložka <i>zwecks</i>	697
8.4.2.4	Německá předložka <i>halber</i>	697
8.4.3	Podmínka	698
8.4.3.1	České předložky <i>při, za</i> vs. německá předložka <i>bei</i>	698
8.4.3.2	České předložky <i>za</i> a <i>pod</i> vs. německá předložka <i>unter</i> ...	699
8.4.4	Připustka	699
8.4.4.1	Speciální přípustkové předložky	699
	I. České předložky <i>navzdory/vzdor</i>	699
	II. Německá předložka <i>trotz</i>	700
	III. Německá předložka <i>ungeachtet</i> vs. český předložkový výraz <i>nehledě na</i>	700
8.4.4.2	Česká předložka <i>přes</i>	700
8.4.4.3	Předložka <i>při</i> – <i>bei</i>	701
8.4.5	Zřetel	701
8.4.5.1	Adverbium	701
8.4.5.2	Český instrumentál	702
8.4.5.3	Česká zřetelová konstrukce <i>,co do + S (SS)'</i>	702
8.4.5.4	Zřetelové předložky a složené předložkové výrazy	703
	I. Německé předložky a složené předložkové výrazy <i>hinsichtlich, bezüglich, im Hinblick auf</i> a <i>in bezug auf</i>	703
	II. Předložkové výrazy <i>s ohledem na – unter Berücksichtigung</i>	703
	III. Česká předložka <i>vůči</i> vs. německá předložka <i>gegenüber</i>	704
	IV. České předložkové výrazy <i>stran</i> a <i>ve věci</i>	704
8.4.5.5	Konstrukce <i>jako – als + S'</i>	705
8.4.5.6	České předložky <i>pro</i> a <i>na</i> vs. německá předložka <i>für</i> ...	705
8.5	Určení shody a rozdílu	705

8.5.1	Určení shody	706
8.5.2	Určení rozdílu	706
8.6	Určení zdroje informace (předložky <i>podle – nach, laut, zufolge</i>)	707
8.6.1	Německé předložky <i>nach</i> a <i>laut</i>	707
8.6.2	Německá předložka <i>zufolge</i>	708
8.7	Stažené tvary předložkových pádů v němčině	708

Hovoříme-li o ději (procesu), udáváme obvykle kromě jeho původce (subjektu) a objektu/objektů také okolnost(i), za nichž probíhá: zejména místo a čas, ale také způsob, jímž se děj uskutečňuje, jeho příčinu (důvod) nebo účel, podmínku jeho realizace, a konečně i rozmanité vnější okolnosti, které děj provázejí.

Všechny tyto dějové okolnosti bývají však v jazyce jen zřídka vyjádřeny u téhož přísudku v jediné větě. Obvykle udáváme vždy jen některé nebo jen jedinou z nich, např. pouze místo a/nebo čas, anebo pouze příčinu či důvod nebo účel, anebo pouze tu či onu vnější okolnost atd.

Tato kapitola je věnována vyjadřování okolnosti děje (nebo statického vztahu mezi jeho participanty) vyjádřeného v rámci věty jednoduché, kdy je okolnost vyjádřena nominálně jako větný člen; tento větný člen nazýváme ‚okolnostní (tradičně ‚přísluvečné‘) určení‘. Tomuto způsobu vyjadřování okolnosti děje konkuruje způsob souvětný (viz kap. 9).

8.1 Určení místa

Při lokalizaci děje je třeba nejprve rozlišit, jde-li o to, že nějaký děj **se odehrává** na nějakém místě, **někde**, anebo o to, že děj spolu se svým subjektem **směřují** na nějaké místo, **někam**, či z tohoto místa, tj. **odněkud**. V prvním případě se hovoří o **lokalizaci statické** (být **někde**), ve druhém o **lokalizaci dynamické** (směřovat **někam**, **odněkud**, popř. **někudy**). Oba druhy lokalizace se v obou jazycích vyjadřují jednak příslovci (*nahoře : nahoru – oben : nach oben* aj.), jichž je poměrně jen malé množství, jednak velkým množstvím substantiv ve spojení s tou či onou **lokalizační předložkou**. Lokalizační předmět, prostor nebo místo označené substantivem nazýváme v této gramatice (podle akademické *Mluvnice češtiny*) ‚prostorový orientátor‘ (PO).

8.1.1 Statická lokalizace

8.1.1.1 Lokalizace bez prostorového orientátoru

Oba jazyky disponují speciálními lokalizačními adverbii. Místními adverbii je však místo děje nebo stavu určeno pouze relativně (relačně) vzhledem k mluvčímu nebo někomu či něčemu, o čem se hovoří (hovořilo). Rozlišujeme několik formálně-významových druhů lokalizačních (místních) adverbii:

9. SOUVĚTÍ

OBSAH

9.1	Úvodní charakteristika souvětných vztahů	715
9.2	Souvětná kompletace	716
9.2.1	Úvodní nástin	716
9.2.2	Věty podmětové	717
9.2.2.1	Podmětové věty primární	717
I.	Úvodní nástin	717
II.	Druhy primárních vět podmětových	717
A.	Věty podmětové jako doplnění přísudků slovesně-jmenných	717
B.	Věty podmětové jako doplnění přísudků slovesných	721
9.2.2.2	Podmětové věty vztažné	722
9.2.3	Věty předmětové	723
9.2.3.1	Předmětové věty spojkové	723
9.2.3.2	Předmětové věty vztažné	724
I.	Vztažné věty uvozené zájmeny <i>kdo, co</i>	724
II.	Vztažné věty uvozené zájmennými příslovci	725
9.2.3.3	Odlišnosti v gramatické struktuře předmětových vět obou jazyků	725
I.	Německé věty předmětové neuvozené spojkou	725
II.	Začleněné infinitivy	726
III.	Předmětové věty vyjadřující „cizí mínění“	726
IV.	Souvztažnost časů	726
9.2.3.4	Konkurence VF s vazbou infinitivní	727
9.2.4	Užívání korelativ	730
9.2.4.1	Úvodní nástin	730
9.2.4.2	Korelativa v souvětích s větou podmětovou	731
I.	Korelativa u podmětových vět primárních	731
II.	Korelativa u podmětových vět vztažných	733
9.2.4.3	Korelativa v souvětích s větou předmětovou	735
I.	Korelativa v souvětích s předmětovou větou spojkovou	736
A.	Obecný přehled	736

	B. Korelativní <i>es</i> v němčině	737
	BA. Korelativní <i>es</i> u sloves s vazbou akuzativní ..	737
	BB. Korelativní <i>es</i> u sloves s vazbou předložkovou	740
	C. Korelativní <i>to</i> v češtině	740
	II. Korelativa v souvětích s předmětovou větou vztažnou	742
9.3	Souvětná determinace	743
9.3.1	Věty lokalizační	744
9.3.2	Věty časové	745
	9.3.2.1 Úvodní nástin	745
	9.3.2.2 Druhy časových vztahů	746
	I. Současnost dějů	746
	A. Prosté ztotožnění	746
	B. Speciální významy	751
	II. Časová hranice	752
	A. Hranice, od které trvá děj: <i>od té doby, co – seit</i> ...	752
	B. Hranice, po kterou trvá děj či stav: <i>dokud – bis</i> ...	753
	III. Posloupnost dějů	754
	A. Nespecifikovaná posloupnost dějů	754
	B. Specifikovaná posloupnost dějů	760
	BA. Spojka <i>než</i> a její německé ekvivalenty <i>bevor/ehe/bis</i>	760
	BB. Spojka <i>dokud</i> a její německé ekvivalenty <i>bis/bevor/ehe</i>	763
	BC. Kombinace spojky <i>když – als</i> s partikulemi <i>až, teprve – erst</i>	764
	BD. Spojky <i>sotva, jakmile – kaum (dass), sobald,</i> <i>sowie</i>	766
9.3.3	Věty způsobové	768
	9.3.3.1 Způsobové věty přímého určení	768
	I. Vlastní určení způsobu děje	768
	II. Jeden děj funguje jako děj jiný, resp. jako prostředek realizace děje jiného	769
	III. Komplexní vztah způsobově-příčinný, resp. způsobově-podmínkový	769
	IV. Způsob realizace děje vede k určitému důsledku ...	769
	9.3.3.2 Způsobové věty ve vztahu srovnávacím	770
	I. Shoda ve způsobu realizace dějů, mezi nimiž je vztah jisté přiměřenosti	770
	II. Vztah podobnosti	770
	III. Vztah rozdílnosti	771
9.3.4	Věty příčinné	772
	9.3.4.1 Vztah příčinný a důvodový	772

	I.	Formální prostředky vztahu příčinně-důvodového . . .	773
	A.	Vyjádření syndetické: přehled spojek	773
	B.	Participiální konstrukce	780
	C.	Lexikální vyjádření	781
	D.	Vyjádření syntakticko-lexikální	782
	E.	Vyjádření implicitní	782
	F.	Konkurence jazykových prostředků	782
	II.	Vztah zdůvodňovací	783
9.3.4.2		Vztah důsledkový	784
9.3.5		Věty účelové	786
9.3.5.1		Situace v obou jazycích	786
	I.	Obecné vymezení	786
	II.	Větosled	786
	III.	<i>jen aby – nur um</i>	787
	IV.	Užívání korelativních výrazů	787
9.3.5.2		Situace v češtině	788
	I.	Formální poznámky k účelové spojce v češtině	788
	II.	Účelové souvětí se spojkou <i>at'</i>	789
	III.	Účelové infinitivní konstrukce v češtině	789
9.3.5.3		Situace v němčině	789
	I.	Účelová konstrukce <i>„um + zu + infinitiv“</i>	789
	II.	Účelová spojka <i>auf dass</i>	790
9.3.6		Věty účinkové	790
9.3.6.1		Účinek reálný	791
	I.	Konstrukce se spojkou <i>že – dass</i>	791
	II.	Konstrukce se spojkou <i>až – bis</i>	793
9.3.6.2		Účinek možný	794
9.3.6.3		Účinek nenastalý	794
9.3.7		Věty podmínkové	795
9.3.7.1		Spojky	795
	I.	Obecný přehled	795
	II.	Význam, styl a frekvence českých podmínkových spojek	796
	A.	České spojky <i>když a jestli</i>	796
	B.	České spojky <i>pokud, jestliže a -li</i>	797
	C.	Česká spojka <i>kdyby</i>	797
	D.	Česká spojka <i>pakliže</i>	797
	III.	Německé spojky podmínkové	798
9.3.7.2		Odlišnosti ve struktuře podmínkových souvětí v češtině a němčině	798
	I.	Podmínkové souvětí vztahující se k budoucnosti . . .	798
	A.	Situace v češtině	798
	B.	Situace v němčině	799
	II.	Německé podmínkové souvětí asyndetické	799
	III.	Konstrukce „polovětné“	800

2. KOMUNIKAČNÍ FUNKCE VĚTY A MODALITA

OBSAH

2.1	Úvod	34
2.2	Druhy komunikačních funkcí a jejich jazykový výraz	35
2.2.1	Obecná charakteristika	35
2.2.2	Pojem performativního slovesa	36
2.2.3	Kontaktové a zdvořilostní komunikační funkce	38
2.2.3.1	Oslovení	38
2.2.3.2	Pozdrav a představení	39
2.2.3.3	Poděkování	41
2.2.3.4	Omluva	42
2.2.3.5	Blahopřání a kondolence	44
2.2.4	Sdělovací komunikační funkce	44
2.2.4.1	Užívání performativních sloves	44
	I. Ozánění v užším smyslu	44
	II. Slib	46
	III. Dovolání	46
	IV. Speciální oznamovací funkce	46
2.2.4.2	Věty oznamovací	47
2.2.5	Tázací komunikační funkce	48
2.2.5.1	Užívání performativních sloves	48
2.2.5.2	Věty tázací	48
2.2.6	Apelové komunikační funkce	49
2.2.6.1	Užívání performativních sloves	49
	I. Rada a doporučení	49
	II. Návrh	50
	III. Nabídka	50
	IV. Pozvání	50
	V. Výzva	50
	VI. Žádost a prosba	51
	VII. Zákaz	52
	VIII. Příkaz a rozkaz	53
	IX. Hrozba a varování	53
	X. Rozhodnutí	54
2.2.6.2	Druhy apelu a jejich větná forma	54

	A. V obou jazycích	800
	B. Pouze v němčině: eliptická konstrukce ‚podmínková spojka + adjektivum nebo participium‘	801
	C. Pouze v češtině: podmínkový infinitiv	801
9.3.7.3	Významové druhy souvětňého vztahu podmínkového	802
	I. Konstatování podmínkového vztahu	802
	II. Tvrzení o podmínkovém vztahu	803
	III. Kladení podmínky	805
	IV. Hypotetická podmínka nereálná	807
9.3.8	Věty přípustkové	808
9.3.8.1	Souvětí prostě přípustkové s volným pořadím vět	809
	I. Souvětí s explicitně přípustkovými spojkami	809
	A. Přehled spojek	809
	B. Frekvence a stylová hodnota jednotlivých spojek a jiné formální vlastnosti přípustkového souvětí ...	809
	C. Zdůrazňovací adverbia a/nebo partikule	812
	D. Zdůraznění míry rozporu: česká spojka <i>jakkoli</i> a jí odpovídající německé přípustkové konstrukce asyndetické	813
	II. Polysémní spojka <i>aniž – ohne (dass)</i>	814
	III. Německé konstrukce se slovesem <i>mögen</i>	814
9.3.8.2	Souvětí prostě přípustkové s pevným pořadím vět	814
	I. Přípustková věta je pouze v postpozici	814
	A. Spojky speciálně přípustkové	815
	B. Spojky obecně odporovací	816
	C. <i>Nicméně – allerdings/gleichwohl/indes</i>	817
	D. Český spojovací výraz <i>ale stejně</i>	818
	E. Spojovací výraz <i>(a) přitom – dabei</i>	818
	F. Spojovací výraz <i>když přece – wo doch</i>	819
	II. Přípustková věta je pouze v antepozici	820
	A. Souvětí s přípustkovou konstrukcí eliptickou ...	820
	B. Pouze v němčině: asyndetické spojení dvou slovesných přísudků	820
9.3.8.3	Souvětí podmínkově přípustkové	821
	I. Podmínkově přípustkový vztah reálný	821
	A. Spojky <i>i když – auch wenn/wenn auch</i>	821
	B. České spojky <i>i když : ani když</i>	822
	C. Německá konstrukce asyndetická	822
	II. Podmínkově přípustkový vztah hypotetický (irelevantní): česká spojka <i>i kdyby</i>	823
	III. Zdůraznění irelevance <i>jakkoli</i> nepříznivé okolnosti ...	824
	A. V češtině	824
	B. V němčině	824
9.3.8.4	Vztah přípustkově srovnávací	827
9.3.9	Věty měrové	827

9.3.9.1	Srovnávání velké míry dvou dějů nebo vlastností	827
9.3.9.2	Závislost stupňující se kvantify jevu věty základové na stupňující se kvantitě jevu věty závislé	828
	I. Narůstající kvantita jednoho jevu je podmiňována narůstající kvantitou jiného jevu	829
	II. Narůstající kvantita jednoho jevu je podmiňována klesající kvantitou jiného jevu	830
9.3.10	Věty omezovací	830
9.3.10.1	Věty výjimkové	830
	I. České spojky <i>leđaže/leđa že/leđa</i>	830
	II. České omezovací výrazy <i>kromě toho, že,</i> <i>kromě případů, kdy</i>	831
	III. Německé spojky <i>aufßer, es sei denn</i>	831
	IV. Německé složené spojky <i>aufßer dass</i> a <i>aufßer wenn</i>	832
	V. Primárně podmínková spojka <i>pokud – soweit</i>	832
	VI. Německá partikule <i>schon</i>	833
9.3.10.2	Věty zřetelové	833
	I. Zřetel k aspektu či složce jevu	833
	II. Zřetel k míře jevu	833
9.4	Souvětí se vztahem rozporu	835
9.4.1	Formální prostředky souvětí vztahu rozporu	835
9.4.1.1	Přehled odporovacích spojek, jejich styl a frekvence	835
9.4.1.2	Slovesled odporovacích spojek	836
	I. České spojky <i>ale</i> a <i>ovšem</i> a německá spojka <i>aber</i>	836
	II. České spojky <i>avšak</i> a <i>jen(om)že</i>	836
	III. Česká spojka <i>však</i> a německá spojka <i>jedoch</i>	837
	IV. Německá spojka <i>doch</i>	837
9.4.1.3	Osamostatněné věty odporovací	838
9.4.1.4	Polysémní spojka <i>aniž – ohne (dass)</i>	838
9.4.1.5	Adverbium <i>přítom – dabei</i>	839
9.4.1.6	Německá spojka <i>wo doch</i>	839
9.4.2	Polysémie (víceznačnost) odporovacích spojek	839
9.4.3	Významové aspekty souvětí vztahu rozporu	840
9.4.3.1	Obecný vztah rozporu	840
9.4.3.2	Specifikovaný vztah rozporu	840
	I. Spojka <i>jen(om)že – allun</i>	841
	II. Spojky <i>zato, ale zato, zato však – dafür, dafür aber,</i> <i>doch dafür</i>	841
	III. Spojka <i>místo aby – (an)statt</i>	842
	IV. Spojka <i>než aby/než by – statt/anstatt</i>	842
	V. Korelativní konstrukce <i>,přiliš + adjektivum/adverbium + (než) aby –</i> <i>(viel) zu + adjektivum + als dass/um*</i>	843
	VI. Německá spojka <i>bevor</i>	844
9.4.4	Souvětí se spojkou <i>nýbrž – sondern</i>	844

9.5	Souvětí s větou vztažnou	845
9.5.1	Spojovací výrazy vztažné	845
9.5.2	Rozdíly v užívání vztažných výrazů mezi oběma jazyky	845
9.5.2.1	Česká zájmena <i> který, jenž a co</i>	846
9.5.2.2	Německé vztažné výrazy <i> der a welcher</i>	846
9.5.2.3	České vztažné zájmeno <i>jehož</i> a jeho německý protějšek <i>dessen</i>	847
	I. České zájmeno <i>jehož</i>	847
	A. Význam prostě vztažný	847
	B. Význam vztažně přivlastňovací	847
	II. Německé zájmeno <i>dessen</i>	848
	A. Prostě vztažná funkce zájmena <i>dessen</i>	848
	B. Vztažně přivlastňovací funkce zájmena <i>dessen</i>	848
9.5.2.4	Česká zájmena <i>jejíž a jejichž</i> a německé zájmeno <i>deren</i>	848
	I. Česká zájmena <i>jejíž a jejichž</i>	848
	II. Německé zájmeno <i>deren</i>	849
9.5.2.5	České zájmeno <i>jaký</i> a jeho německé ekvivalenty	850
	I. Vztažení k druhu	850
	II. Vztažení k substantivu určenému adjektivem v superlativu	851
9.5.2.6	Vztažná zájmena vztahující se k zájmenům ukazovacím, kvantifikačním nebo osobním	851
	I. <i>ten, který – der/derjenige, der</i>	851
	II. <i>to, co – das was</i>	852
	III. <i>ti, kdo</i>	852
	IV. <i>všichni, kteří/kdo – alle, die</i>	852
	V. <i>každý, kdo – jeder, der</i>	853
	VI. <i>já, který × ich, der ich</i>	853
9.5.3	Strukturní typy vět vztažných	853
9.5.3.1	Vztažné věty atributivní	854
	I. Atributivní vztažné věty restriktivní	854
	II. Atributivní vztažné věty nerestriktivní	854
9.5.3.2	Vztažné věty doplňující	854
	I. Vztažná věta vyjadřuje podmět	854
	II. Vztažná věta vyjadřuje předmět	854
	III. Vztažná věta vyjadřuje okolnost	854
9.5.3.3	Vztažné věty navazovací	854
9.6	Souvětná koordinace	856
9.6.1	Koordinace asyndetická	856
9.6.2	Koordinace syndetická	857
9.6.2.1	Vztah prostě koordinační: souvětí se spojkou <i>a</i>	857
	I. Aspekty formální	857
	A. Interpunkce	857
	B. Souvětí polysyndetické	858
	C. Substantivní podmět po spojce <i>a – und</i>	858

	D. Zájmenný podmět po spojce <i>a</i>	858
	E. Konkurence substantivního a zájmenného podmětu 3. osoby	859
	II. Aspekty významové	859
	A. Současné probíhající děje	859
	B. Děje v časové posloupnosti	860
9.6.2.2	Vztah kontrastně porovnávací	861
	I. Polysémní spojka <i>zatímco – während</i>	861
	II. Pouze v češtině: polysémní spojka <i>jestliže</i>	862
	III. Spojky vyjadřující daný vztah explicitně	862
9.6.2.3	Vztah alternativní	862
	I. Obecná charakteristika a aspekty formální	862
	II. Vztahy významové	863
	A. Vztah čistě alternativní	863
	B. Vztah alternativně důsledkový	866
9.6.2.4	Vztah stupňovací	866
	I. <i>nejen ..., ale – nicht nur ..., sondern</i>	867
	II. Česká spojka <i>ba</i> – německá partikule <i>ja</i>	867
	III. Česká spojka <i>natož</i> – německá spojka <i>geschweige</i>	868
9.7	Křížení vět v rámci souvětí	868
9.7.1	Zkřížené souvětí otázkové	869
	9.7.1.1 Situace v češtině	869
	9.7.1.2 Situace v němčině	870
9.7.2	Zkřížené souvětí oznamovací	870
	9.7.2.1 Situace v češtině	870
	I. Okolnostní určení	870
	II. Předmět děje	870
	9.7.2.2 Situace v němčině	871
	I. Okolnostní určení	871
	II. Subjekt	871
	III. Objekt	871

9.1 Úvodní charakteristika souvětých vztahů

V psaných textech i v mluvené řeči se věty založené na jednom přísudku často různými formálními prostředky (především spojkami) spojují do **vyšších výpovědních celků** s více než jedním přísudkem, tradičně zvaných **souvětí**.

Věty spojené v souvětí tvoří jeden relativně samostatný výpovědní celek, obvykle v psaném textu začínající velkým písmenem a končící tečkou. Jeho jednotlivé větné složky, resp. jejich přísudky, jsou v několika základních formálně-významových vztazích: v **závislostním vztahu doplňování** neboli **kompletace**, v závislostním vztahu **určování** neboli **determinace** a ve vztahu prostého **příčlenění** jedné věty ke druhé neboli **koordinace**.

Z praktických důvodů vyčleňujeme jako samostatný typ souvětého vztahu **souvětí s větou vztaznou**.

Na rozdíl od tradičních mluvnic nerozlišujeme v této gramatice terminologicky mezi tzv. **parataxi** a **hypotaxi**, tj. mezi souvětím „souřadným“ a „podřadným“, a v souladu s tím ani nerozlišujeme mezi

10. NEGACE

OBSAH

10.1	Obecná charakteristika	874
10.1.1	Český záporný prefix <i>ne-</i>	874
10.1.2	Vícenásobná negace	875
10.1.3	Rozdíly v soustavě a užívání lexikálních zápok v češtině a němčině	875
10.2	Záporky	876
10.2.1	Odpověďová záporka <i>ne, nikoli – nein</i>	876
10.2.2	Záporná zájmena	876
10.2.3	Záporky zdůrazňovací	877
10.2.3.1	České zdůrazňovací záporky	877
10.2.3.2	Německé zdůrazňovací záporky	878
	I. <i>keinesfall, keineswegs, mitnichten</i>	878
	II. <i>gar nicht</i> a <i>überhaupt nicht</i>	879
10.3	Negace celková a částečná	879
10.3.1	Negace celková	880
10.3.1.1	<i>Nevím. – Ich weiß es nicht.</i>	880
10.3.1.2	Pozice německé záporky <i>nicht</i>	880
	I. Záporka <i>nicht</i> v pozici nekoncevé	880
	A. Záporka <i>nicht</i> před uzavírající částí větého rámce	880
	B. Záporka <i>nicht</i> před přísudkovým substantivem	881
	C. Záporka <i>nicht</i> před určením místa	881
	D. Záporka <i>nicht</i> před předložkovým objektem	882
	E. Speciální případy	882
	II. Záporka <i>nicht</i> v pozici koncevé	883
10.3.1.3	Německé záporky <i>kein</i> a <i>keinerlei</i> a česká záporka <i>žádný</i>	883
	I. Německá záporka <i>kein</i> a její české ekvivalenty	883
	II. Německá záporka <i>keinerlei</i>	884
	III. Užívání záporky <i>žádný</i> v češtině	885
	A. Záporka <i>žádný</i> je obligatorní	885
	B. Záporka <i>žádný</i> je fakultativní	885
10.3.2	Negace částečná	886

10.3.2.1	Obecné vymezení	886
10.3.2.2	Vyjádření částečné negace	887
I.	Implicitní vyjádření	887
II.	Explicitní vyjádření	887
A.	Částečná negace s explicitně nevyjádřeným kontrastem	888
B.	Částečná negace s explicitně vyjádřeným kontrastem	890
10.4	Negace vícenásobná	892
10.4.1	Negace vícenásobná s pozitivním významem	892
10.4.2	Negace vícenásobná s negativním významem: pouze v češtině	892
10.5	Speciální případy negace	893
10.5.1	<i>už ne-</i> vs. <i>nicht mehr</i>	893
10.5.2	Česká struktura <i>,ani + záporný přísudek*</i> a její německé ekvivalenty	893
10.5.2.1	<i>Ani ne-</i> vs. <i>nicht einmal</i>	894
I.	Komplexní záporka se vztahuje ke slovesnému přísudku	894
II.	Komplexní záporka se vztahuje k větnému podmětu nebo předmětu	894
10.5.2.2	<i>,ani + S + záporný přísudek*</i> vs. <i>,auch + S + nicht*</i>	895
10.5.3	Záporný predikát + <i>už ani</i> vs. <i>nicht einmal mehr</i>	895
10.5.4	Koordinace negovaných výrazů	895
10.5.4.1	Spojka <i>ani</i> vs. <i>weder – noch</i>	895
10.5.4.2	Opakování záporky <i>nicht</i> a <i>kein</i> v němčině	897
10.5.5	<i>kein</i> vs. <i>nicht ein</i> v němčině	898

10.1 Obecná charakteristika

Z formálního hlediska rozumíme negací užívání tzv. **záporek**. Záporky jsou slova nebo prefixy, jimiž se popírá obsah celé věty nebo některého jejího větného členu nebo části větného členu. V systému záporek a jejich užívání existuje mezi oběma jazyky několik základních rozdílů.

10.1.1 Český záporný prefix *ne-*

Existuje pouze v češtině. Připíná se k libovolnému slovesnému tvaru, tj. jak k tvarům finitním, tak k tvarům infinitivním, z nich zejména k základovému kladnému infinitivu. Např.:

jsem	:	nejsem	mám	:	nemám	slyším	:	neslyším
jsa	:	nejsa	majíc	:	nemajíc	slyšíce	:	neslyšíce
bud'	:	nebud'	měj	:	neměj	poslouchej	:	neposlouchej
být	:	nebýt	mít	:	nemít	slyšet	:	neslyšet

I.	Výzva v užším smyslu	54
	A. Věty s imperativem	55
	B. Větná forma tázací	56
	C. Větná forma sdělovací	57
	D. Infinitiv	59
	E. Nominální konstrukce	59
	F. Věty s počátkovou částicí <i>at' – dass</i>	59
	G. Věty s počátkovou částicí <i>kdyby – wenn</i>	60
	H. Imperativ českého slovesa <i>koukat</i> a německých sloves <i>machen</i> nebo <i>zusehen</i>	61
	I. Německá konstrukce participiální	61
	J. Německá konstrukce <i>„Laß uns + infinitiv“</i>	61
	K. Německé věty s počátkovou částicí <i>ob</i>	61
II.	Návrh	61
	A. Větná forma tázací	61
	B. České konstrukce s částicí <i>co</i>	62
	C. <i>„Wie wäre es, wenn“</i>	62
	D. <i>„Pojd' / Pojd'te + imperativ“</i>	62
	E. Německá větná forma sdělovací s modálním slovesem <i>wollen</i>	62
III.	Žádost	63
	A. Imperativ	63
	B. Kondicionál nebo indikativ	63
IV.	Výtka a výtka	63
	A. Větná forma tázací s tázacími výrazy <i>jak – wie</i> nebo <i>proč – warum</i> a částicí <i>jen – nur</i>	63
	B. Větná konstrukce s částicí <i>že – dass</i> v začátkovém větném postavení	64
	C. Větná forma tázací s částicemi	64
	D. Konstrukce s infinitivem	64
	E. Implicitní vyjádření otázkou	64
V.	Varování a/nebo hrozba	65
	A. Imperativ	65
	B. Indikativ + <i>že</i> v začátkovém větném postavení: pouze v češtině	65
	C. <i>„Ne + aby“</i> v začátkovém větném postavení	65
VI.	Napomenutí	66
2.2.7	Některé specifické komunikační funkce a jejich výpovědní forma	66
2.2.7.1	Námitka	66
	I. Prostředky shodné v obou jazycích	66
	A. Částice	66
	B. Větná forma tázací	67

II.	Prostředky existující pouze v češtině	67
A.	„Co v začátkovém větěném postavení + kondicionál + klesavá intonace“	67
B.	„Co je to za + S“	67
C.	„Tak + klesavá intonace“	68
D.	„Osobní zájmeno + že v začátkovém větěném postavení“	68
E.	„Aby po podmětu“	68
III.	Prostředky existující pouze v němčině	68
2.2.7.2	Obava	68
I.	„Co když/kdyby – Was (ist), wenn v začátkovém větěném postavení“	68
II.	Česká konstrukce „jen aby + záporný l-ový tvar slovesný“	69
III.	Německá konstrukce „wenn nur + zápor + ind. prez.“	69
2.2.7.3	Podiv a obdiv	69
I.	Částice <i>ale – aber</i> ve středovém větěném postavení	70
II.	Německý inverzní slovosled	70
III.	Německá částice <i>ja</i> ve středovém větěném postavení	71
IV.	Česká částice <i>ono</i> v začátkovém větěném postavení	71
V.	Německá částice <i>vielleicht</i>	71
VI.	Německá konstrukce „ <i>ist das</i> + nominální skupina“	71
VII.	Tázací výraz „ <i>Jaký – was für ein</i> + zvolací intonace“ (v písmu signalizovaná vykřičníkem)	72
2.2.7.4	Omluva	72
2.2.7.5	Nelibost/rozhořčení	72
I.	„Co je to – <i>was ist/sind das</i> + částice + <i>za – für</i> + S“	72
II.	Konstrukce s částicí <i>že – dass</i> v začátkovém větěném postavení a klesavou intonací	72
2.2.7.6	Ocenění jevu jako kompenzace	72
2.2.8	Komunikační funkce práci	73
2.2.8.1	Slovesa <i>chtít – wollen</i> a <i>přát si – wünschen</i>	73
2.2.8.2	Věty práci	73
I.	Situace v češtině	73
A.	Kondicionál přítomný a minulý	73
B.	Částice a konstrukce infinitivní	74
II.	Situace v němčině	75
A.	Struktura vět vyslovujících přání vztahující se k přítomnosti nebo budoucnosti	75

	B. Struktura vět vyslovujících přání vztahující se k minulosti	76
2.3	Formy a funkce vět tázacích	77
2.3.1	Obecný úvod	77
2.3.2	Otázky rozhodovací	78
2.3.2.1	Větná forma otázek rozhodovacích	78
	I. Antikadence	78
	II. Intonace + částice	78
	III. Komplexní větná struktura otázek rozhodovacích	79
2.3.2.2	Komunikační funkce otázek rozhodovacích	81
	I. Rozhodovací otázky zjišťovací	82
	II. Otázky apelové	85
	III. Otázky asertivní	87
	IV. Otázky podivové	88
2.3.2.3	Formy odpovědi na otázky rozhodovací	88
	I. Odpověď kladná	88
	II. Odpověď záporná	92
2.3.3	Otázky doplňovací	93
2.3.3.1	Tázací výrazy	93
2.3.3.2	Předmět dotazu	94
2.3.3.3	Významová klasifikace otázek doplňovacích	95
	I. Otázky asertivní	95
	II. Otázky námitkově-výzvodové	95
	III. Otázky námitkově-obavové	96
2.4	Morfologický modus a větná modalita	96
2.4.1	Morfologický modus	97
2.4.1.1	Kondicionál	97
	I. Definice	97
	II. Německé ekvivalenty českého kondicionálu přítomného	97
	III. Německý ekvivalent českého kondicionálu minulého	98
	IV. Významové vlastnosti kondicionálu	98
	A. Kondicionál ve větách nepodmínkových	99
	B. Kondicionál v elementárních větách s podmínkovým významem	101
2.4.1.2	Německý konjunktiv	101
	I. Vlastnosti formální	102
	II. Vlastnosti významové	103
2.4.2	Jistotní modalita	106
2.4.2.1	Jistotní predikáty	106
	I. M se vyjadřuje o stupni (ne)jistoty jako o všeobecném názoru	106
	A. Sdělovaný obsah je vysoce pravděpodobný, tj. M jej prezentuje jako (téměř) jistý	106

	B. Sdělovaný obsah je „středně“ pravděpodobný	107
	C. Sdělovaný obsah je málo pravděpodobný	107
II.	M se vyjadřuje o stupni (ne)jistoty jako o své osobní zkušenosti nebo svém osobním přesvědčení	108
	A. Sdělovaný obsah je (značně) pravděpodobný	108
	B. Sdělovaný obsah je málo pravděpodobný	109
2.4.2.2	Částice	110
	I. České částice <i>asi, možná, snad, třeba, patrně</i> vs. německé částice <i>vielleicht; womöglich</i>	110
	II. Částice vyjadřující vysokou míru subjektivního přesvědčení	111
	III. Částice <i>sotva – kaum</i>	112
	IV. Kombinace částic	112
2.4.2.3	Modální slovesa	113
	I. Sloveso <i>muset – müssen</i>	113
	II. Německé sloveso <i>dürfen</i>	113
2.4.2.4	Futurum	114
	I. Futurum jednoduché	114
	II. Futurum složené (Futur II)	115
2.4.3	Komunikační funkce víceznačných sloves modálních (<i>muset – müssen, wollen, sollen</i>)	115
2.4.3.1	Sloveso <i>muset – müssen</i>	115
	I. Význam „potřebnostní“	115
	II. Význam „volní“	116
	III. Význam „nutnostní“	117
	IV. Význam „možnostní“: pouze v češtině	117
	V. „Patříčnostní“ význam německého kondicionálu sloves <i>müssen</i> a <i>dürfen</i>	117
2.4.3.2	Sloveso <i>wollen</i>	118
	I. KF nedůvěry v pravděpodobnost cizího tvrzení	118
	II. KF periferní	118
2.4.3.3	Sloveso <i>sollen</i>	119
	I. Významy ekvivalentní významům českého modálního slovesa <i>mít</i>	119
	II. Významy a užití neekvivalentní významům a užitím českého modálního slovesa <i>mít</i>	119
2.4.4	Absolutní užití sloves modálních	122

3. SLOVOSLED

OBSAH

3.1	Obecná charakteristika	126
3.1.1	Co je slovosled	126
3.1.2	Slovosled fixní a slovosled aktuální	126
3.1.3	Slovosled a větný přízvuk	128
3.2	Slovosled fixní	128
3.2.1	Fixní slovosled v češtině	129
3.2.1.1	Pozice a pořadí příklonek	129
I.	Obecná charakteristika	129
II.	Pozice příklonných morfémů	130
A.	Postpozice příklonného výrazu	130
B.	Antepozice příklonného výrazu	132
C.	Variabilní pozice morfémů <i>se, si</i>	133
III.	Pozice příklonek ve větách tázacích	135
IV.	Pořadí příklonek	135
A.	<i>se, si</i> + osobní zájmeno	135
B.	Příklonné morfémy (<i>jsem, ...; bych, ...</i>) + <i>se, si</i>	135
3.2.1.2	Pozice a pořadí některých přízvučných zájmen	136
I.	Pozice zájmen <i>všechen</i> a <i>každý</i>	136
II.	Pořadí zájmen	136
3.2.1.3	Pozice adverbii a částic	137
I.	Pozice kvalifikačních adverbii	137
II.	Pozice částic	137
A.	„Komentářové“ částice adverbiiální	137
B.	Částice zdůrazňující některý větný člen	138
3.2.2	Fixní slovosled v němčině	139
3.2.2.1	Obecná charakteristika	139
I.	Větný rámec (obecné vymezení)	139
II.	Větná pole	139
III.	Pojem ‚místa‘ ve větě	140
IV.	Pozice VF	142
A.	VF na druhém místě ve větě: ‚Kernsätze‘	142
B.	VF na prvním místě ve větě: ‚Stirnsätze‘	142
C.	VF na posledním místě ve větě: ‚Spannsätze‘	144